

Kulturmelding 2007-2011

Stavanger

Innhold

1.	Forord	3
2.	Viktige hendelser, status og utfordringer	4
2.1	Innledning	4
2.2	Status	4
2.3	Kirken	7
2.4	Økonomi	8
2.5	Tettere regionalt samarbeid	10
2.6	Kulturarenaplan 2012-2025	11
2.7	Utmerkelser	11
2.8	Stavanger2008	12
2.9	Gode samarbeidsrelasjoner	22
3.	Innsatsområder	
3.1	Bjergstedsvisjonen	23
3.2	Tou-visjonen – Nye Tou	26
3.3	Universitets- og studentbyen	28
3.4	Jakten på publikum	30
3.5	Den internasjonale kulturbyen	32
3.6	Kultur til alle – kulturformidling langs livsløpet	34
3.7	Ytringsfrihet og litteratur	36
3.8	Kulturarv	39
3.9	Tyngdepunkt for kulturnæringene	42
3.10	Amatørlivet og samarbeid med profesjonelle	45
3.11	Kultur i skolen	47
4.	Handlingsplaner	
4.1	Visuell kunst	48
4.2	Film	50
4.3	Rock/rytmisk musikk	53
4.4	Festivaler	55
4.5	Scenekunst	57
5.	Statistikk	60

Forord

Kulturavdelingen utarbeidet i flere år egne årsrapporter. Dette opphørte da slike rapporter ble standardisert og inngikk i Stavanger kommunes samlede årsrapporter. Det var flere gode grunner til denne løsningen. Ikke minst ga det en god oppsummering av kommunens mangfoldige virksomhet, med resultatvurderinger, styringskort, statistikk med mer.

Men samtidig mistet vi den bredere og dypere rapportering og analyse av status og utviklingstrekk for de ulike feltene på kultursektoren. Høsten 2010 foreslo derfor kultursjefen overfor kommunalstyret for kultur og idrett å supplere den årlige rapporteringen med en kulturmelding hvert fjerde år, og at denne ble presentert ved utgangen av hver kommunevalgperiode.

På den måten ville det være mulig å foreta en oppsummering av utviklingen de fire siste årene. Argumentet for å presentere en slik melding ved utgangen av en valgperiode er åpenbar; - det er da de sittende politikere har størst forutsetning for å vurdere dette i forhold til planer, kulturpolitiske utviklingstrekk, mål etc.

Ved samtidig å peke på de utfordringer en slik oppsummering reiser, vil forhåpentlig kulturmeldingen også kunne fungere som en kulturfaglig inspirasjon og forståelse om kommende problemstillinger for nye kulturpolitikere.

Kulturmeldingen består av et innledende kapittel, hvor kultursjefen gir en generell beskrivelse og oppsummering av viktige hendelser i løpet av 4 års-perioden, status ved utgangen av denne, og noen sentrale utfordringer. Deretter presenteres tilsvarende status og utfordringer for de ulike feltene innenfor kultursektoren, som den respektive rådgiver for disse uttrykkene har utarbeidet. I prosessen har også utvalgte representanter fra de ulike kulturuttrykkene kommentert teksten.

Disse kapitlene følger disposisjonen i kommunedelplanen for kunst og kultur, *Kulturbyen Stavanger 2010-2017*, som bystyret vedtok i september 2009. Det er gjort to unntak fra denne disposisjonen: Kapittel 3 – *En attraktiv by for kunstnere*, og kapittel 7 – *Tettere regionalt kultursamarbeid*. Begge disse er trukket inn i kultursjefens innledende kapittel. Førstnevnte et sjangerovergripende, mens et tettere regionalt samarbeid handler mer om forvaltningsmessige strukturer enn kulturfaglige utfordringer.

Etter disse kapitlene presenteres en tilsvarende statusbeskrivelse og utfordringer for de ulike handlingsplanene som kulturavdelingen tidligere har utarbeidet for de ulike kulturuttrykkene.

November 2011

Rolf Norås
kultursjef

2. Viktige hendelser, status og utfordringer

INNLEDNING

En god kulturpolitikk kombinerer ivaretagelse, transformasjon og tilretteleggelse for nye uttrykk. Det gir de av oss som er satt til å forvalte kulturlivet store utfordringer, men også et ansvar for å sikre en utvikling som ikke fristilles fra våre røtter, vår identitet og våre tradisjoner. Tvert imot, nettopp slike verdier må utgjøre en viktig referanse når fremtiden utformes. Vi må få frem kunnskapen som trengs for å kunne belyse historien, speile og tolke samtiden, forme fremtiden og skape noe nytt. Å gå fremover handler om å ha fortiden i bakhodet. "Livet kan bare forstås baklengs, men det må leves forlengs", som Søren Kierkegaard uttrykte det.

Det innebærer ikke at god kunst og kultur nødvendigvis skal bekrefte det publikum allerede vet. Den skal også utfordre, korrigere og gjerne provosere allmenn konsensus. Hvis kulturen bare består i å repetere, står den stille. Vi må lære å bevege oss mellom det vi tror vi vet, og det som er nytt og annerledes. Et kulturliv som ikke vil la noe dø hen, vet ikke hva som kunne vokst opp i stedet.

Gode balanser

Det gjelder med andre ord å finne gode balanser, - mellom det brede og det smale. Mellom tradisjon og utvikling. Noen uttrykk holdes ofte for helligere enn andre. Men ingen genre er mer høyverdig enn andre eller fortjener å linkes til ekskluderende begreper som gjør dem vanskeligere å oppsøke. Det må ikke gå automatikk i at noe blir hjulpet frem, selv om det er smalt.

Kvalitet

Nyskapende er blant de mest forslitte uttrykkene i norsk kulturdebatt. Det brukes av alle, - kulturarbeidere inkludert. La oss heller snakke om hva som er godt og dårlig. Om innhold, kvalitet og substans heller enn persondyrking og grad av folkelighet.

Publikum

"Ingen stor poesi uten store lyttere", sa Walt Whitman. Kunst og kultur, uavhengig av sjanger, handler om kommunikasjon. Når kunsten ikke kommuniserer med publikum, blir den fraværende. Å være fysisk til stede der kunst og kultur skapes, er den viktigste forutsetning for å åpne kunsten for enkeltmennesket.

STATUS

Kulturplanen

Høsten 2009 vedtok bystyret Kommunedelplan for kunst og kultur i Stavanger, *Kulturbyen Stavanger 2010-2017*. Forut for vedtaket lå en grundig prosess, med en sterk involvering av byens kulturaktører. Høringsprosessen viste et sterkt engasjement, og vi mottok mer enn 50 uttalelser til planen. Dette innebærer at planen er vårt viktigste styringsredskap på kulturområdet, politisk og administrativt.

Bjergstedvisjonen drives frem, og er i god gjenge. Men i hovedsak ivaretas dette arbeidet, både politisk og administrativt, i andre fora enn i kommunalstyret for kultur og idrett, eller ved kulturavdelingen. Det samme gjelder til en viss grad når det gjelder det å skape en bedre **student- og**

universitetsby. Men her er kulturavdelingen i større grad blant aktørene, noe vi tar sikte på å bli i økende grad fremover.

Tou-visjonen og det å utvikle en kunstnervennlig by, er to områder som griper inn i hverandre, både fordi Nye Tou, gjennom sin profil og sitt uttrykk representerer et supplement til byens øvrige kulturliv, og fordi planene langt på vei vil kunne imøtekomme mange kunstneres åpenbare behov for produksjonslokaler, som en avgjørende forutsetning for å kunne bo og arbeide her.

Nye Tou er på skinner, selv om det ser ut som at det vil ta lenger tid å bygge traseen enn ønskelig. Vi vet ikke i dag om, hvor eller når vi kommer til endestasjonen, men det er laget et godt rammeverk. "Point of no return" er passert. Nå handler det om å få en god fremdrift i prosessen videre.

Tre milepæler

Tre vesentlige hendelser de siste fire årene kan framstå som milepæler for utvikling av Stavanger-regionen som en attraktiv by for kunstnere: Kulturhovedstadsåret, Stavanger kommunes kjøp av gamle Tou bryggeri og realisering av Bjergstedvisjonen. Tre hendelser av svært ulik karakter, men likevel tett forbundet med hverandre og av stor betydning både med hensyn til forventninger, formidling og produksjon av kunst i byen og regionen.

En attraktiv kunstnerby

Uavhengig av hvilke uttrykk kunstnerne opererer innenfor, er det noen forhold som har stor, og kanskje avgjørende betydning for hvor en kunstner ønsker å etablere seg med sin kunstneriske virksomhet, og om vedkommende blir værende over tid på stedet. Ved siden av en generell, positiv forventning til at byen også i framtiden viser vilje til å satse på kunst og kultur, kan de viktigste faktorene stikkordsmessig handle om:

- Gode og rimelige arbeidsplasser/produksjonslokaler for kunst (atelierer, øvingslokaler)
- Stipender og støtteordninger
- Mulighet for å hente og motta impulser utenfra, for eksempel gjestekunstordninger
- Formidlingsarenaer for ulike nivåer og retninger (scener, konsertlokaler, gallerier og visningsrom)
- Muligheter for oppdrag, utvikling og salg av produksjoner/produkter

Utfordringen framover ligger i å opprettholde og videreutvikle det tilkjempede kunstneriske og det økonomiske nivået på hele kunstfeltet. Parallelt må det skje en prioritering av hvilke konkrete mål og tiltak en vil satse videre på, og hvilke som skal nedtones og eventuelt utfases.

Visningssteder for samtidskunst

Situasjonen er ikke tilfredsstillende når det gjelder visningssteder for samtidskunst i Stavanger. Det største anslaget mot denne situasjonen fikk vi høsten 2011, da Galleri Opdahl avviklet sitt galleri i Stavanger. Dessuten stenges Sølvberget galleri for ett år, driftskonseptet er uavklart. Både det kunstnerdrevne visningsrommet 21m2 og kvalitetsgalleriet for samtidskunst, Transit Art Space, er nedlagt. Nå arrangeres det sporadisk kunstutstillinger i Skur 2. Framtidig drift av Stavanger Kunstforening er usikker, noe programmet også har båret preg av.

At nye visningssteder oppstår mens andre avvikles er ikke uvanlig, og i seg selv heller ikke negativt. Det kan like gjerne være et uttrykk for en viss dynamikk. Kunstnerdrevne gallerier og visningssteder startes ofte av kunstnere i etableringsfasen, fordi de ikke har like lett tilgang til kunstgallerier og

andre visningssteder som de eldre og mer etablerte kunstnerne. De eneste kunstnerdrevne gallerier i Stavanger er *Prosjektrom Normanns*, som åpnet i september 2011, og *Trykk 17*, som åpnet én måned senere, i lokalene hvor Rogaland Kunstsenter og Grafisk Verksted holder til på Nytorget.

Metningspunkt?

Funksjons- og arbeidsdelingen mellom kunstinstitusjonene i regionen, og vilkårene for visning av samtidskunst, vil for øvrig bli viet oppmerksomhet i det pågående arbeidet med kulturarenaplanen. Her må både Tou Scenes planer om en kunsthall, nytt driftskonsept og planer om en kunsthall i Madlaveien 33, samt fremtiden til Sølvberget galleri vurderes. Det gjelder både i forhold til, og opp mot hverandre. Har vi behov for alle stedene, og hvordan skal profilen på de ulike visningsstedene være?

Museene konsolideres

På museumsfeltet er en stor konsolideringsprosess med Stavanger Museum og Stavanger Kunstmuseum som de tunge aktører, slutført. Målet har vært å "skape et bedre museum som kan konkurrere både nasjonalt og internasjonalt når det gjelder innhold og kvalitet." Det må bety bedre kvalitet i forvaltning av samlinger, forskning og formidling.

Det er for tidlig å konkludere om at dette har vært en vellykket prosess. Som kulturminister la Trond Giske ut gulrøtter som belønnet konsolideringer. Men dette er neppe den optimale faglige begrunnelse for slike prosesser. For Stavanger kommune er det uansett viktig at det konsoliderte museet framstår som en samlet enhet. Samtidig er det viktig at de ulike enhetene beholder sin autonomi og egenart.

Innledningsvis ble det lagt vekt på den viktige broen mellom fortid, samtid og fremtid. MUST er et godt eksempel på en institusjon som ikke bare er viktig i tilbakeskuingens perspektiv, men også som fremtidens historieforteller. Det er i brytningstidene, i grensesnittene mellom det nye og det gamle, at historien skrives.

Et mangfoldig kulturliv

Det er mange som bidrar til vårt mangfoldige kulturliv. Innen de fleste sjangre er det kvalitet, nyskaping, dybde og bredde som til sammen gjør at vi lever godt med kulturtilbudene våre. Det være seg dans, musikk, visuell kunst, film, kulturarv, litteratur, scenekunst, revy med mer.

Kulturplanen inneholdt også et Kulturkart, som beskrev behovet for en helhetlig kulturell infrastruktur for produksjon, presentasjon og visning av kunst og kultur i Stavanger. Da planen ble vedtatt i bystyret, ble dette punktet fulgt opp med et vedtak om å utarbeide en kulturarenaplan som skal ses i sammenheng med kommunedelplan for sentrum.

Dette arbeidet pågår, og høsten 2011 er vi i ferd med å gjennomføre en omfattende kartleggings- og analyseprosess. Det geografiske området er blitt utvidet til å gjelde hele byen, ja til og med utover denne i de tilfeller hvor arenaene har en regional rolle og funksjon. Det blir en svært viktig plan, av mange grunner.

Flere nye bygg?

Vi må i like stor grad se på bevaring og eventuell restaurering av eksisterende arenaer, som å bygge nytt. Vi må bli mindre opptatt av bygg og mer opptatt av innhold. Det kan være en utvikling som tvinger seg frem av økonomiske årsaker. Men like viktig er å vurdere behovet i forhold til

befolkningsgrunnlaget. Hvor er metningspunktet for en by/region av vår størrelse? Mange bygg og arrangører har i dagens situasjon problemer med å fylle sine lokaler. Det vil gi store utfordringer når vi får flere bygg, ikke minst nytt konserthus.

Vi må unngå skrekkscenariet fra Oslo hvor store institusjoner som Nasjonalgalleriet, Deichmanske bibliotek, Munchmuseet, Samtidskunstmuseet og Kunstindustrimuseet i løpet av de kommende årene skal flytte fra sine nåværende bygg, uten at det foreligger planer for hva disse byggene skal brukes til når de står tomme.

Avhengige av frivillige

Mange av byens kulturaktører bidrar til en profesjonalisering av kulturarbeidet. Men de er likevel avhengige av å ha frivillige medhjelpere, amatører, til å gjennomføre kulturtiltak. Enten vi snakker om institusjoner, organisasjoner, menigheter, festivaler eller andre, er kulturbyen Stavanger helt avhengig av et aktivt og deltakende frivillig kulturliv for å holde oppe dagens kulturtilbud til publikum og videreutvikle gode fellesskap og lokalsamfunn.

Mye har skjedd

Ett av hovedinntrykkene som fremstår etter å ha lest denne kulturmeldingen, er hvor mye som faktisk har skjedd på kulturfeltet i løpet av disse årene. Enten vi snakker om investeringer, økte budsjettammer, et bredt og mangfoldig kulturliv, kvalitet etc., fremstår situasjonen og virkeligheten i dag på et helt annet nivå enn for få år siden.

Kultur er med andre ord en dynamisk sektor hvor endringene skjer raskt. Denne kulturmeldingen, hvor tidslinjen ikke er mer enn fire år, har til fulle bekreftet dette. Det er derfor viktig å hele tiden følge med på trender og forskningsresultater, for derigjennom å være i forkant av utviklingen. Dersom vi virkelig ønsker å være en attraktiv by for unge kreative miljøer, må vi også gjøre oss fortjent til det. Vi kan ikke hindre noen fra å forlate Stavanger, men hvis det skjer, skal det skje på tross av, - og ikke på grunn av vår tilrettelegging.

Fortsatt mangler

Det betyr ikke at alt er rosenrødt. Byen har fortsatt mangler på kulturfeltet, og det vil fortsatt være behov for vekst og store ambisjoner for å kunne befeste posisjonen som en interessant og attraktiv kulturby, for kunstnere og kulturarbeidere, for unge produksjonsmiljøer, for studenter, for byens øvrige befolkning, for næringslivsetablering og sysselsettingstiltak, for reiselivet etc.

KIRKEN

Musikk

Den dominerende aktiviteten i kirkens kulturarrangementer er naturlig nok musikk og sang. Ikke rart når vi vet at det er tilsatt i nærheten av 900 kirkemusikere / kantorer som har til oppgave å ta seg av det kirkemusikalske arbeidet, gjennom alt fra liturgisk tonefølge, til kor- og konsertvirksomhet. Kirken fremstår ofte som en lokal konsertscene.

Professor i religionssosiologi, Pål Repstad, har dokumentert dette aspektet i flere sammenhenger, ikke minst i sin studie av julekonserter, hvor han på en overbevisende måte viser hvordan disse fungerer som en viktig lokal begivenhet og møteplass.

Andre kulturuttrykk

Dans, drama og bildende kunst har lenge vært relativt fraværende i kirkelig sammenheng, og bør helt klart kunne utvikles videre. Skuespillere kan leies inn for å bidra i produksjoner som gir liv til karakterer og innhold.

Kirken har også særlige forutsetninger for å bidra på andre områder, blant annet innenfor kulturarv. Kirken og kirketårnet representerer historiens avtrykk. Tenk bare på Kirkekunsten. Symbolene. Liturgiske farger. Altertavler. Glassmaleriene.

Det er noe med den opplevelsen som kirkerommet kan gi (på en annen måte enn en konsertsal). Det skaper refleksjoner om viktige sider av livet. Slik er det med kunsten også. Den skal berøre, og gjerne skape undring - og i noen tilfeller endring.

Samarbeid med festivaler

Samarbeid mellom kirken og festivaler, og dermed indirekte kommunen, kommer til uttrykk i flere sammenhenger. Kapittelfestivalen bruker kirker til samtaler hvor forfulgte fribyforfattere presenteres. Pasjonsspillene, Kammermusikkfestivalen og orgelfestivalen foregår helt eller delvis i kirkerommet.

Sentrums- og bydelskirkene

I Stavanger har politikerne bestemt at tilskudd til kulturelle tiltak i sentrumskirkene, dvs. Domkirken, St. Petri og St. Johannes skal kunne tildeles fra kulturavdelingen, mens tilskudd til konserter og andre kulturarrangementer i bydelskirkene må søkes fra kirkevergens midler til kirkekulturell myldring eller fra bydelsutvalgene. Unntak kan gjøres for større jubileer og begivenheter i bydelskirkene.

Kunstnerisk frihet

Kirkens selvforståelse og kunstnerisk frihet er ikke nødvendigvis to motstridende forutsetninger, men det kreves en kontinuerlig og åpen dialog. Det ligger i kunstens og kulturens natur å rokke ved vante forestillinger. Å bryte grenser og utfordre tabuer. Kunstens frihet og kulturens oppgave i kirken kan komme i konflikt med menighetens ønske om og opplevelse av respekt for det hellige rommet. Også dette skal respekteres.

Viktige spørsmål for og om kirken som en åpen og aktuell kulturarena vil være:

Hvor mye kultur tåler kirken?

Hvor mye kirke tåler kulturen?

ØKONOMI

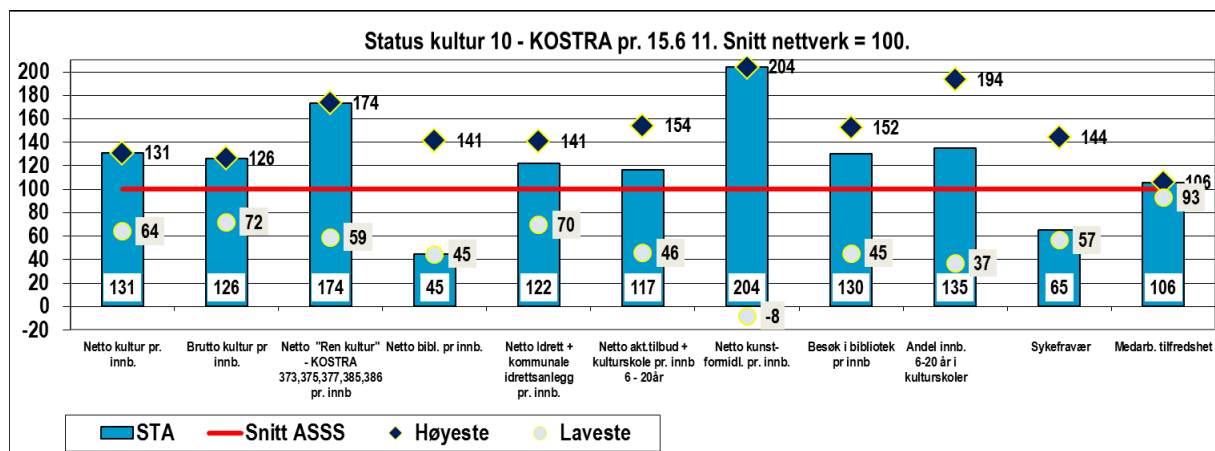
Liten post til mange

De aller fleste midlene av kulturbudsjettet er bundet opp til faste tilskudd til kulturinstitusjoner. De såkalte "frie midler" utgjør totalt ca 10% av budsjettmidlene, og inkluderer den reservekonto som ligger innenfor kulturbudsjettet. Det er med andre ord denne begrensede andelen som gir kommunalstyret og kultursjefen et handlingsrom til å imøtekomme kunstneriske prosjekter og aktører som ikke har fast plass på budsjettet. Det gjelder både musikk, festivaler, arrangementer,

scenekunst, internasjonalt kultursamarbeid, litteratur, visuell kunst, film, samt øvrige kunstformidlingstiltak.

Tilskudd til festivaler og større arrangementer med kulturelt innhold, tas som nevnt også fra denne "frie" rammen. Mange av festivalene representerer en viktig del av Stavangers kulturelle profil og bidrar i stor grad til byens gode kulturelle renommé, f. eks. Maijazz, ICMF, Numusic/Nuart, Kapittel.

Stavanger har ligget høyt i kulturbevilgninger de siste årene på grunn av betydelige midler som ble brukt til kulturhovedstadsåret. Men også i årene etter 2008 viser tallene at Stavanger kommer positivt ut i satsing på kultur sammenlignet med de andre byene. Dette har vært et resultat av en villet politikk, noe som har kommet klart til uttrykk blant annet i budsjettbehandlinger og i andre politiske sammenhenger.

Høyt nivå på grunn av institusjonene

Dersom vi nyanserer dette bildet, finner vi imidlertid at netto driftsutgifter til kunstformidling har vært stabilt gjennom flere år i Stavanger kommune. Veksten har vært en konsekvens av statens satsing på de regionale institusjonene Rogaland teater, Stavanger symfoniorkester og Museum Stavanger - MUST. De kommunene som har regionale institusjoner (som Stavanger) ligger betydelig over gjennomsnittet, mens de andre kommunene, sammen med Oslo, ligger betydelig under gjennomsnittet.

Stavanger kommune som vertskommune er forpliktet til å følge opp inngåtte avtaler med andre finansieringsparter, nemlig staten og fylkeskommunen. Staten har gjennom sitt såkalte kulturloft økt bevilgningene til institusjonene, noe som innebærer økninger på de lokale/regionale bidragene, tilsvarende avtalefestede andeler.

Budsjettstrukturer

Et annet viktig forhold handler om selve budsjettstrukturen, dvs. om bevilgningene skjer over de kommunale budsjetter eller ikke. F.eks. ivaretas store deler av Kristiansands kulturbevilgninger via Cultiva (Kristiansand kommunes Energiverksstiftelse), som ble etablert i 2000. Cultiva forvalter per 31.12.09 1690 millioner kroner.

”Look to Stavanger”

Stavanger trenger ikke å skjennes over å være best. Kolleger i andre deler av landet viser stadig til Stavangers satsing på kultursektoren. Vi bør holde dette nivået oppe. Noe annet ville være å rive ned noe bra som er bygget opp over lang tid.

TETTERE REGIONALT SAMARBEID

Kulturhovedstadsåret var viktig

Det er liten tvil om at regionens år som europeisk kulturhovedstad i 2008 fikk stor betydning for en videreutvikling av det regionale samarbeidsklimaet. Viktige skritt var tatt tidligere, men det at samarbeidet ble formalisert og systematisert, både strukturelt og operasjonelt, knyttet partene tettere sammen.

Interkommunalt kulturråd

Organisering av det regionale kultursamarbeidet skjer formelt som før gjennom Interkommunalt Kulturråd (IKR), som møtes to ganger pr. år. Her deltar de mest sentrale kulturpolitikere i Stavanger, Sandnes, Sola og Randaberg, sammen med de respektive kommunenes kultursjefer og fylkeskultursjefen. Administrativt møtes kultursjefene oftere, blant annet for å forberede møtene i IKR, samt drøfte konkrete samarbeidsprosjekter.

Kulturundersøkelse

I 2009 gjentok IKR kulturundersøkelsen ”Kulturtilbud og kulturinteresser på Nord-Jæren”, etter samme mønster som en tilsvarende undersøkelse i 2006. Resultatene viste at det kun var marginal forskjell på verdiene i de tre årene mellom undersøkelsene, selv om året som kulturhovedstad inngikk i undersøkelsen. Undersøkelsen ga 9 hovedfunn:

1. Kulturinteressene på Nord-Jæren favner bredt
2. Kulturaktivitetene speiler dels interessene, dels muligheten for utfoldelse.
3. Interessene reflekterer deltakelsen på regionale kulturarrangementer/festivaler.
4. Tilbudene besøkes på tvers av kommunegrensene
5. Varierende tilfredshet med kulturtilbudet
6. Fremtidige ønsker og behov: ønske om høy prioritering av kultur
7. Kulturinformasjon søkes langs et bredt spekter av kanaler.
8. Små endringer siden 2006 i interesser, aktiviteter og prioriteringer
9. Fem underliggende aktivitetsmønstre: religiøsitet, kunstinteresse, musikkinteresse, ungdomskultur og festivaldeltakelse

Opera

I 2001 ble det inngått en intensjonsavtale mellom Den Norske Opera, Stavanger symfoniorkester, Festiviteten i Haugesund, Sandnes kulturhus, Rogaland fylkeskommune, Stavanger kommune, Sandnes kommune og Haugesund kommune om samarbeid om opera i Rogaland. Staten har foreløpig ikke bevilget midler til slik etablering, til tross for relativt gode tilbakemeldinger fra departementet. Ny forbedret søknad er sendt som vil bli vurdert i forbindelse med Statsbudsjettet for 2012.

KULTURARENAPLAN 2012-2025

Ny kulturarenaplan for perioden fram mot Stavanger bys 900-årsjubileum i 2025 er under utarbeidelse. Planarbeidet gjennomføres i tilknytning til revisjonen av kommunedelplan for sentrum. Siktemålet er å utvikle en helhetlig kulturell infrastruktur for produksjon og visning av kunst og kultur i Stavanger. Utviklingen av kulturarenaer og kulturakser skal skje med utgangspunkt i eksisterende tyngdepunkter for kultur. Den kulturelle infrastrukturen skal bygges opp om de samferdsels- og bevegelsesmønstre som den overordnede by- og regionalutviklingen legger opp til.

Planarbeidet i 2011 er konsentrert om registrering av eksisterende kulturarenaer, herunder planer om nybygg, behov for rehabilitering m.v. Utarbeidelse av plandokument, høring og politisk behandling vil bli gjennomført første halvår 2012.

UTMERKELSER

Stavanger kommunes kulturpris

Kommunalstyret for kultur og idrett vedtar hvert år hvem som skal motta Stavanger kommunes kulturpris. Prisen har vært delt ut hvert år siden 1982 til en person som har gjort en fortjenstfull innsats for kulturlivet i Stavanger. Prisen består av en gavesjekk på kr. 50.000 og statuetten "Pike med sjal" av kunstneren Stinius Fredriksen.

I denne valgperioden har følgende mottatt kulturprisen:

2007	Gunnar Skadberg, lokalhistoriker
2008	Tore Renberg, forfatter
2009	Arne Hadland, domkantor
2010	Frode Gjerstad, musiker
2011	Helge Schjelderup, arkitekt

Årets Stavangerkunstner

Stavanger kommune opprettet i 2003 ordningen *Årets Stavangerkunstner*. Den som utpekes kan være billedkunstner, forfatter, musiker, filmskaper eller representere andre kulturretninger. Prisen består av et arbeidsstipend på kr. 50.000 og bistand i forbindelse med lanseringer, prosjekter, kataloger, turneer eller annet.

I denne valgperioden har følgende vært utpekt som Årets Stavangerkunstner:

2007	Anders Hana, musiker
2008	Sebastian Waldejer, musiker
2009	Ingrid Toogood Hovland, billedkunstner
2010	Eva Bjerga Haugen, sanger
2011	Mona Orstad Hansen, billedkunstner

STAVANGER2008

Ettervirkningene

Ettervirkningene av året som kulturhovedstad har vært en helt sentral målsetting både i planleggingsarbeidet og i selve gjennomføringen av kulturåret. Hva er så situasjonen i 2011?

Fram mot og i løpet av kulturhovedstadåret økte kulturbevilgningene betydelig både i Stavanger og i regionen for øvrig, og regionens kunstnere, institusjoner og organisasjoner har fått viktig erfaring fra gjennomføring av store prosjekter. Vi har vært vitne til en nivåøkning, både kunstnerisk og økonomisk.

Ulike begrunnelser for å søke

Hvorfor det var viktig for Stavanger-regionen å søke om status som europeisk kulturhovedstad? Hva var begrunnelsen? Hva var forventningene? Hva ville vi oppnå? Hvem burde eller skulle dette kulturåret være for?

Kunstnere og kulturarbeidere har argumentert med kunstens egenverdi. Bedre produksjons- og visningssteder. Kulturell infrastruktur. Større kulturbudsjetter.

Næringsliv, fagbevegelse og reiseliv har snakket om en mer attraktiv region. For sysselsetting. Tilgang på kompetanse. Nettverksbygging. Flere turister.

Andre la vekt på et annet interessant forhold, nemlig byens historie. Den forteller nemlig om en by som har opplevd store suksesser, - og dype kriser. Og hver gang byen har opplevd en krise, har det hatt samme årsak: En stor hjørnesteinsbedrift har gått over ende, den har vært internasjonalt orientert og konjunktursårbar, - og den har dratt med seg store deler av den øvrige industri, underleverandører etc. i konkurser og oppsigelser.

Oljehovedstaden

Den helt dominerende industri i Stavanger de siste tiårene, har vært oljevirkksomheten. Den har i seg mange av de samme kjennetegnene som de nevnte hjørnesteinsbedriftene: Et internasjonalt orientert marked, konjunkturavhengighet, og med et arsenal av underleverandører. Og ikke minst, - en industri som på ingen måte gir garantier om et evig liv.

Lære av historien

Det var nettopp denne historien mange mente at vi burde ta lærdom av. Søkningen om å bli europeisk kulturhovedstad ble derfor ett element i byens strategiske grep for å møte nye tider, nye utfordringer, nye muligheter, på en god måte.

Våre utfordringer og veivalg måtte baseres på våre historiske forutsetninger. Vi måtte unngå å gjøre de samme feilene om igjen. Vi måtte i stedet bygge opp et samfunns- og næringsliv som er mindre sårbart. Som har flere bein å stå på. Som hviler på en bredere kompetanse.

Søknadsprosessen

Vi inngikk en partnerskapsavtale med Sandnes og fylkeskommunen. Vi fikk politisk vedtatt støtte fra landets øvrige storbyer (noe som vakte stor oppsikt i Brussel), Kongen ble vår høye beskytter, og

kulturministeren kalte oss en nasjonal spydspiss. Stortinget ga en garanti på 100 millioner kroner, og EUs Ministerråd tildelte oss statusen som ECC for 2008, på samme vilkår som Liverpool.

Open Port ble valgt som vår visjon og verdigrunnlag, som, foruten den fysiske dimensjonen som ligger i begrepet, først og fremst var interessant på grunn av alt som kan assosieres med begrepet, som åpenhet, gjestfrihet, fellesskap, inkludering, toleranse etc.

Tou gamle bryggeri kjøpes

Det kanskje aller viktigste grep som ble gjort i kjølvannet av kulturhovedstadsåret, var kommunens kjøp av gamle Tou bryggeri. Det eksisterer ingen vedtak som forteller om en *årsak-virkning* effekt av Stavanger2008 og kjøpet av bryggeriet. Men argumentet er trukket inn i saken hvor kjøpet ble vedtatt, og koplingen ble brukt som et sentralt argument fra flere, ikke minst fra politikere. Det er all grunn til å oppfatte kjøpet som et resultat av Stavanger2008, og det er tilsvarende grunn til å tvile på om kjøpet hadde funnet sted uten denne erfaringen.

Kulturbyfondet

Allerede i søknaden om å bli europeisk kulturhovedstad, ble det foreslått å opprette et Etterbruksfond på 18 millioner kroner i 2009. Dette ble fulgt opp politisk, og omdøpt til Kulturbyfondet. Hittil er det foretatt 4 av 6 tildelingsrunder, og det gjenstår nå 6 millioner kroner til fordeling.

Prinsippene for kulturbyfondet:

Kvalitet, nyskaping, kompetansebygging, utvikling og bevaring av kulturarv skal prioriteres. Dessuten settes følgende krav til søknader:

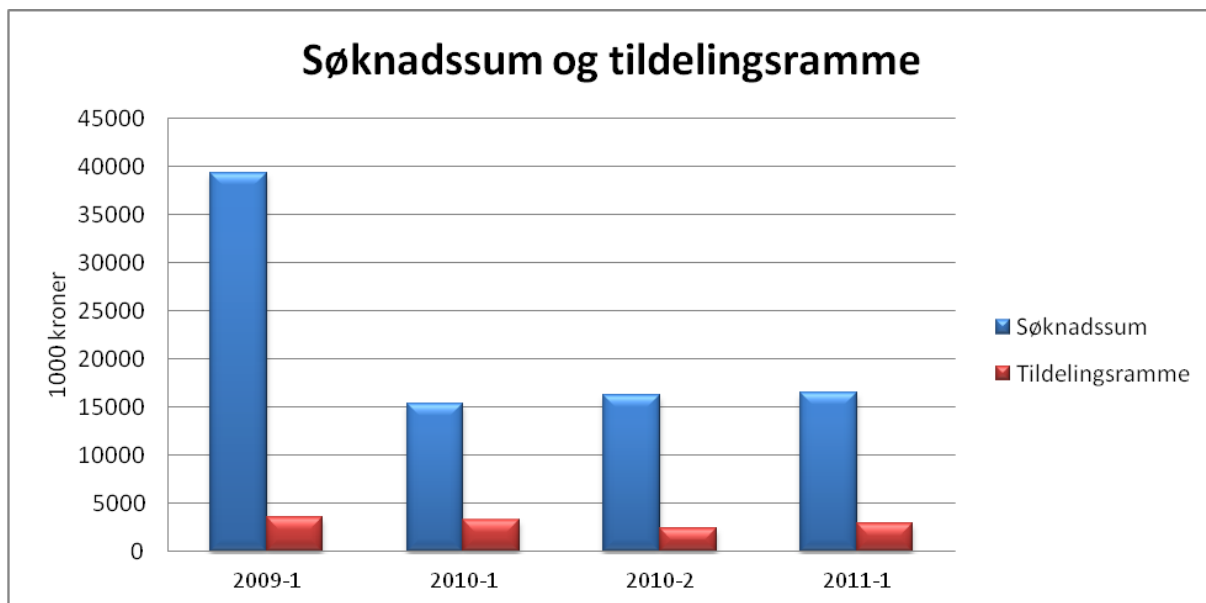
- Forankring i gjeldende kommunale planer
- Forretningsplan med mål, finansiering, relasjoner etc
- Midler kan søkes av privatpersoner, organisasjoner, kommunale virksomheter, ulike institusjoner e.l.
- Prosjekter kan være flerårige, tverrsektorielle og regionale, og gis både til amatører og profesjonelle
- Ordinære driftsutgifter dekkes ikke
- Tilskudd kan gis til kulturnæringer og til styrking av internasjonalt kultursamarbeid

Kulturfaglig råd

Det er nedsatt et kulturfaglig råd, bestående av 3 nasjonale og 2 lokale representanter for ulike kultursektorer. Rådet prioriterer blant innkomne søknader og gir anbefalinger til kultursjefen. Endelig vedtak fattes av kommunalstyret for kultur og idrett.

Søknadsbeløp og tildelingsramme

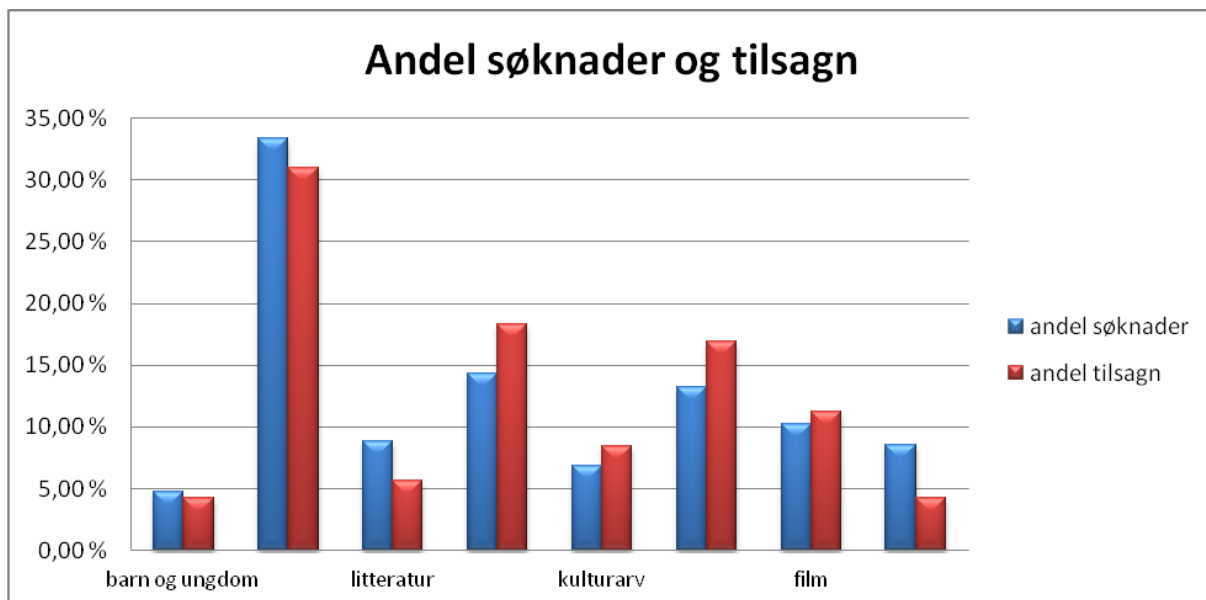
Det har vært et relativt stort gap mellom søknadsbeløp og disponibel ramme. Ved første tildelingsrunde var søknadsbeløpet ca. 40 millioner kroner, mens det ved de tre påfølgende runder har stabilisert seg rundt 15-16 millioner kroner. Ved hver tildeling har det blitt bevilget 3 millioner kroner.

Musikk dominerer

Musikk har vært den kategorien som absolutt har hatt flest søknader (1/3), fulgt av Visuell kunst og Scenekunst (17-18%).

Når det gjelder andel tilsagn i forhold til søknadene, har visuell kunst, scenekunst, kulturarv og film fått en noe større uttelling, og musikk, litteratur, cross-over og barn/unge en noe mindre andel. Men stort sett er det en nær sammenheng mellom søknads- og tilsagnsandelen.

Det kjente og det ukjente

På tilsvarende måte er det viktig for en kulturhovedstad å finne en god balanse mellom alt dette ukjente som bringes inn utenfra, ofte representert ved internasjonale samtidskunstnere innenfor ulike kulturuttrykk, og det lokale eller regionale kunst- og kulturlivet. Nettopp dette møtet, denne dialogen, framholder de fleste tidligere kulturhovedsteder som en av de viktigste, og samtidig vanskeligste utfordringene i et kulturhovedstadsår.

Det er med andre ord avgjørende viktig at kunstnere, kulturaktører og mennesker som bor og lever i regionen, også etter kulturåret, opplever at dette året har angått dem, at de har vært en ressurs i og hatt et eierforhold til sitt eget kulturår.

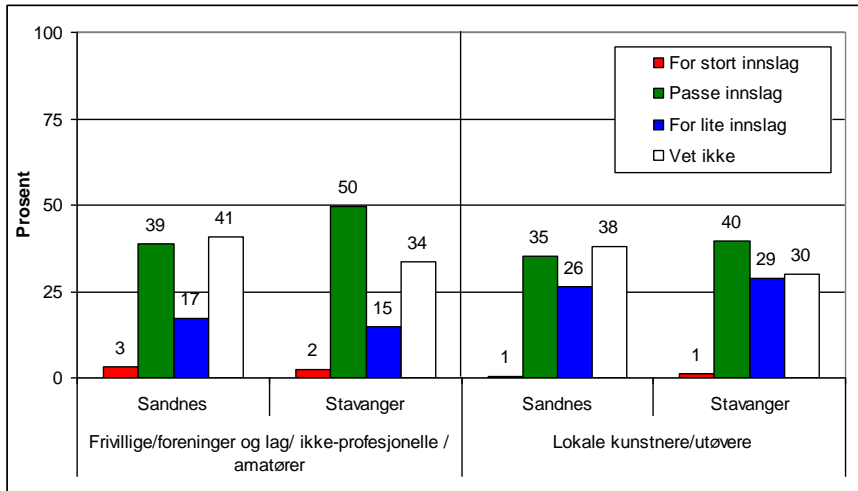
Hva mente aktørene?

IRIS sin evaluering av Stavanger2008 sier blant annet: "Vårt materiale tyder klart på at større institusjoner jevnt over er de aktørene i regionens kulturfelt som har tjent mest på Stavanger2008. (...) Det er rimelig å antyde at det var den legitime og konvensjonelle kulturen, representert gjennom de store og etablerte institusjonene, som tjente mest på Stavanger2008."

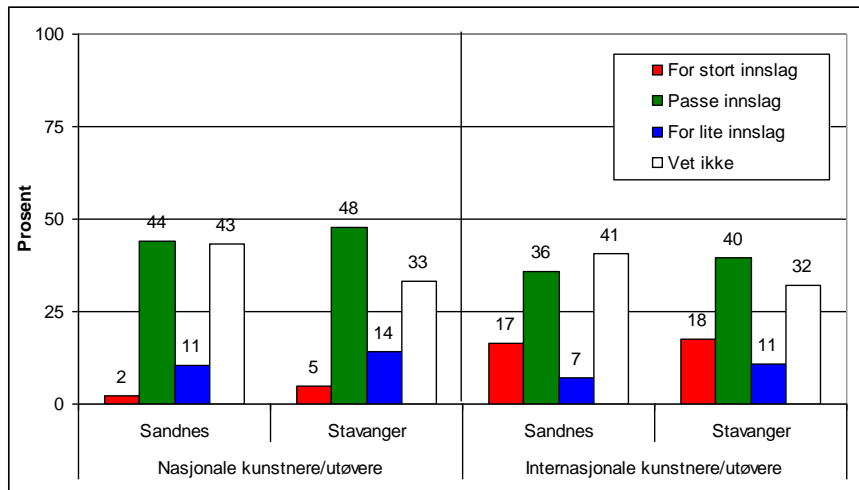
	Stor støtte	Liten støtte
Større institusjoner	Gjennomgående positiv vurdering av eget prosjekt, Stavanger 2008 generelt og virkninger for framtid: Ingen utmatting, noen "business as usual" (uberørt), mens flertallet rapporterer tilnærma uforbeholdent om et løft.	- ingen i vårt utvalg faller inn under denne kategorien -
Mindre institusjoner, frie grupper og frilansere	Stort sett positiv vurdering av eget prosjekt, noe usikre på Stavanger 2008 generelt, og rimelig splitta i synet på framtiden: Vi finner eksempler på utmatting og løft, og av begge deler samtidig, mens ingen gir uttrykk for å være uberørt	Stort sett positiv vurdering av eget prosjekt, noe usikre på Stavanger 2008 generelt, og variert vurdering av framtiden: Vurderingene ligger mellom uberørthet og et visst løft.

Hva mente befolkningen?

Det fremgår av nedenstående figurer at befolkningen mener at det var et for stort innslag av internasjonale artister på bekostning av nasjonale, og i enda sterkere grad av lokale artister.

Vedleggsfigur 1. Vil du si at innlaget av følgende typer artister/aktører/utøvere var for stort, passe eller for lite?

Vedleggsfigur 1. Vil du si at innlaget av følgende typer artister/aktører/utøvere var for stort, passe eller for lite?

EUs kulturprogram

2 prosjekter med referanser til Stavanger2008 har fått god uttelling fra EUs kulturprogram:

Shahrazad

Shahrazad fikk nærmere 15 millioner kroner av EU i 2007 og er et prosjekt som skal gå over fem år. Hensikten er å bringe nye, originale og utfordrende historier fra hele verden til Europa. Bak prosjektet står Sølvberget, Stavanger kulturhus og fem samarbeidspartnere i Barcelona, Brussel, Frankfurt, Norwich og Stockholm.

Big Bang

Big Bang musikkfestival for barn er et 2 årig prosjekt som har fått 1,8 millioner kroner av EU. Bjergstedvisjonen samarbeider med kulturinstitusjoner i tre tidligere europeiske kulturhovedsteder (Lisboa, Lille og Antwerpen), hvor også et av gjestekompaniene fra Stavanger2008, Muziektheater Transparant, deltar. Stavanger arrangerer den avsluttende festivalen i 2012.

Kunstprosjekter

Det ble avsatt 7 millioner kroner til kunstprosjekter over tre år før og under kulturhovedstadåret. Dette resulterte i:

Kunstverket "Phiole" av Claudia Schmacke, som ble avduket i Sjøparken ved Tou Scene i juni 2011, kunstinstallasjonene "The Covered Sandpit" og "The Ramp", som utgjorde begynnelsen og slutten på en kunsttrasé mellom Tusenårsstedet og Stavanger Kunstforening. "The Covered Sandpit" er senere gitt i gave til Island, og har fått en permanent plassering i et lekeområde utenfor Nordens Hus i Reykjavik.

Andre kunstprosjekter som helt eller delvis ble finansiert gjennom disse kunstmidlene var "Stele til Stavanger" av Jan Groth, som er oppført i Mosvannsparken, fasadeutsmykningen "Flower Tower" på Kunstskolen i Rogaland, og Nuproductions "Sonic Vista", et prosjekt av spesialdesignede sittebenker utstyrt med solcelledrevne mp3-spillere med musikk/lyd/tekst laget av toneangivende kunstnere.

Byutvikling

Stavanger skal markere sitt 900 års-jubileum i 2025. Årstallet er sammenfallende med tidshorizonten for kommuneplanperioden. De offentlige byrom, og i Stavanger kanskje i særlig grad aksene mellom Bjergsted og Østre bydel, viser betydningen av den rolle kultur bør spille i et byutviklingsperspektiv.

Robert Palmer har evaluert alle europeiske kulturhovedsteder over en 10 års-periode, på vegne av EU. Han konkluderer bl.a. med at det å implementere kultur i byutvikling er et av de aller viktigste kriterier for å lykkes med langtidseffekter. "Sustainability of European Capitals of Culture has been greater when cultural initiatives have been integrated with other aspects of urban development".

Kultur og byutvikling har fortsatt et utviklingspotensiale for å hente ut flere og større synergieffekter enn hittil. Dette gjelder i særlig grad for kulturavdelingen og forholdet til andre planavdelinger i KBU, i første rekke byplan- og kommuneplanavdelingene.

Nettverk

Stavanger2008 bidro sterkt til at de internasjonale samarbeidsrelasjonene ble betydelig utvidet. ECoC – Network, - det europeiske kulturhovedstadsnettverket, gir store gevinster. Høsten 2011 lanseres et nytt facebook og intranettprogram for nettverket, som kun de deltagende kulturhovedsteder gis tilgang til. Utvekslingsprogrammer og partnere koples, og Stavanger har i den senere tid mottatt flere svært interessante invitasjoner hvor kunstnere fra vår region tilbys Artist in Residence-programmer fra flere tidligere og kommende kulturhovedsteder.

Kultur og natur

Vår fantastiske flotte natur, fra milevis med strender til fjorder og fjell, ble arena for de fleste arrangementene, og selve møtet mellom natur og kultur er av mange fremholdt som noe av det mest interessante som skjedde i kulturåret. Ikke minst fordi majoriteten av disse arrangementene fant sted på arenaer som aldri tidligere var tatt i bruk til kulturformål.

2008-prosjekter som fortsetter

Flere av Stavanger2008-prosjektene er blitt videreført og videreutviklet, og eksisterer fortsatt. Her er noen av eksemplene:

The Arts of Hospitality / Gjestfrihetens kunster

Utfordret vår forståelse og vår praktisering av gjestfrihet, og ville blant annet utforske hvordan litteraturen kan fungere som en inspirasjonskilde og kunnskapsbank for gjestfrihetens kår. En konkret videreføring av dette er prosjektet er

Hele Rogaland leser

For fjerde år på rad inviterer fylkets innbyggere til et felles leseprosjekt, i regi av Stavanger kulturhus, Sølvberget. Samarbeidspartnere er Rogaland fylkeskommune, LO, Næringsforeningen og Sparebank1 SR-Bank. 50.000 eks. av den utvalgte boken trykkes opp og deles ut gratis. Følgende forfattere og bøker har vært valgt:

2008 Arild Rein: *Kaninbyen*
2009 Alexander Kielland: *Fortuna*
2010 Einar O. Risa: *Kanne & Søn*
2011 Lene Ask: *Hitler, Jesus og farfar*

Horisonter og fragmenter

Poesi og landskapskunst langs en kultursti på Bru i Rennesøy kommune – blir stående. Veldig populær og full parkeringsplass hver helg, uansett vær! Er tildelt SMIL-midler – landbruksmidler som forplikter landeier å holde tursti åpen og i god stand i ti år fremover.

Norwegian Wood

Banebrytende miljøarkitektur som har definert nye kvalitetskriterier for arkitekturpolitikken i Stavanger, som omhandler innovativ og stedstilpasset trebruk, miljøvennlig material- og energibruk, og universell utforming

Norwegian Wood

Prekestolen Fjellstue av arkitektene Helen & Hard fikk Statens Byggesakspris i 2009.

Geoparken

En aktivitetspark for barn og unge bygget på uterommet til Norsk Oljemuseum. Ved hjelp av resirkulerte gjenstander fra oljeindustrien er det tilrettelagt for blant annet konserter, forestillinger, grafitti, dans, sandvolleyball og sykling

The Geo Park

Geoparken er utviklet av arkitektene Helen & Hard og Oljemuseet i samarbeid med ungdom. I august 2011 ble det kjent at modellen av Geoparken skal bli en fast del av design- og arkitektursamlingen ved Museum of Modern Art i New York

Nordic Music Week

Nordisk musikkfestival som arrangeres årlig om høsten

Kulturhistorisk havnelandskap

Kulturhistorisk havnelandskap tok utgangspunkt i Sjøhusbyen Stavanger, og den rollen og funksjonen disse byggene har i byhistorien. Prosjektet gikk ut på å restaurere, gjenskape og bruke disse skattene, enten vi snakket om sjøhus eller båtbygging. Arbeidet pågår fortsatt, og det støttes også av kulturbyfondet.

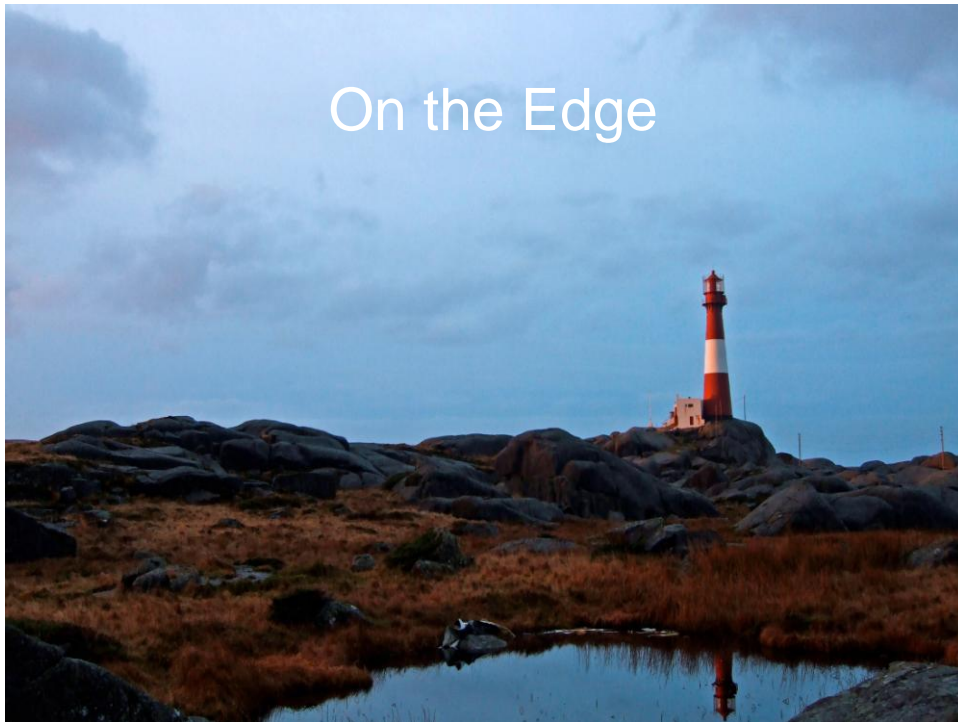

Kyrkjelyd

Kyrkjelyd var et samarbeidsprosjekt mellom Stavanger2008 og Stavanger Symfoniorkester. *Kyrkjelyd* er et kirkemusikkensemble, som har vært etablert ved siden av orkesterets virksomhet. Ensemblet har hatt base i Domkirken, men med en utstrakt turnevirksomhet.

On the Edge

I tillegg til å presentere ulike former for samtidskunst, bidrar også prosjektet *On the Edge* til å formidle fyrenes spesielle historie og egenart i kystlandskapet. Hvilken betydning skal fyrene ha i vår tid? Hvordan – eventuelt gjennom hvilken bruk – kan man best bevare disse egenartede bygningene for ettertiden? Norske fyr har gjennom de siste tiårene vært gjennom en dramatisk omstillingsprosess med automatisering og avfolking. Riksantikvaren har i nyere tid gjort fredningsvedtak for mange fyr i Norge, flere av dem i Rogaland.

De deltakende kommuner arbeider konkret med en videreføring av *On the Edge*.

Cruisenæringen

Turisme og reiseliv var ikke den viktigste begrunnelsen for kulturhovedstadsåret, men det ble likevel satset, og kanskje i særlig grad innen cruisenæringen. Her har Stavanger lyktes i stor grad, og vi har gått fra snaut 70.000 besøkende cruisegjester i 2007, til at vi i 2011 passerer 230.000. Vi har en nærmest perfekt lokalisering og havn, hvor skipene kan legge til havn helt inne i bykjernen.

GODE SAMARBEIDSRELASJONER

En god dialog med det kulturlivet som kulturavdelingen er satt til å ivareta og betjene, er avgjørende viktig for å lykkes. Denne dialogen må hele tiden dyrkes, og den må aldri tas for gitt. Man må med andre ord gjøre seg fortjent til gode samarbeidsrelasjoner.

Kommunale kulturforvaltninger må erkjenne at de ikke sitter på all kompetanse, men at denne befinner seg et eller annet sted "der ute", enten det er blant kunstnere og kulturarbeidere, blant byplanleggere og arkitekter, i organisasjoner, eller blant engasjerte innbyggere. Kulturforvaltningers oppgave er å fange denne kompetansen, denne ekspertisen, og foredle den der det er påkrevd, bringe den videre til politiske myndigheter, eller ut i det offentlige rom, når det tjener saken best.

Da er en viktig premiss til stede for å lykkes.

3.1 Realisering av Bjergstedvisjonen

Bjergstedvisjonen handler om å forsterke samarbeidet mellom alle kreative aktører i Bjergsted kulturpark disse, og utvikle parken til et unikt internasjonalt kulturelt kraftsentrum. Nytt konserthus, ny kulturskole og ny videregående skole skal fylles med aktivitet og gode opplevelser for regionens kunstnere, pedagoger, formidlere og publikum.

Utviklingen 1998-2011

Den fysiske utbyggingen av Bjergsted kulturpark pågår for fullt. I 2012 skal både ny kommunal kulturskole, ny fylkeskommunal videregående skole, utendørs infrastruktur og det nye konserthuset stå klart. De mest sentrale vedtakene er fattet slik:

1998: Disposisjonsplanen for Bjergsted-området godkjennes.

2002: Forstudie presenteres.

2003: Internasjonal arkitektkonkurranse for Nytt konserthus avgjøres. Blant mer enn 100 innsendte bidrag, er det Medplan Arkitekters forslag som vinner.

2004: Finansieringsplanen for Nytt konserthus godkjennes.

2006: Utbyggingsvedtaket fattes.

2008: Grunnsteinnedleggelse – byggeperiode starter, pågår for fullt frem til 2012.

2010: 55 av 130 millioner kroner bevilges til oppgradering av Kuppelhallen.

2011: Sammenslåing av den gamle konserthusorganisasjonen og utbyggingsorganisasjonen.

Det foretas kulturelleterte investeringer på mer enn 2 milliarder kroner i Bjergsted-området. Utbyggingen følges opp i de årlige handlings- og økonomiplanprosessene.

Forestående milepæler

2012: Kulturarenaplan fremlegges; den avklarer fremtidig bruk av Utenriksterminalen.

2012: Felles åpning av ny kulturskole og ny videregående skole den 28. april.

2012: Offisiell åpning av det nye konserthuset den 15. september.

2014: Kuppelhallen skal være ferdig rehabilitert og bli driftet av Stavanger Konserthus

Bjergstedvisjonen

Bjergstedvisjonen er utfordrende, ambisiøs og full av muligheter. Bjergstedvisjonens samarbeidsgruppe inkluderer blant annet Universitetet i Stavanger (avd. for musikk, dans, drama),

Stavanger Symfoniorkester, Stavanger Kulturskole, Stavanger Katedralskole avdeling Bjergsted, aktører i fritidsmusikklivet, diverse festivaler og Stavanger Konserthus. Visjonen om livslang læring og fellesprosjekter mellom profesjonelle og amatører er viktige for det brede lag av Stavangers befolkning. Det fremstår som om aktørene har en god dialog, at viljen er til stede for å samarbeide om relevante prosjekter. Nå arbeides det blant annet med å legge grunnlag for en felles profil og samarbeid om nettportalen www.bjergsted.no, og det er enighet om bruk av fellesbegrepet Bjergsted Kulturpark.

Arbeidet med Bjergstedvisjonen er delt opp slik: Å øke kjennskap (2010), å øke kunnskap (2011) og å skape begeistring (2012). Midler til realisering av Bjergstedvisjonen er spesifisert i handlings- og økonomiplanen 2011-2014, med henholdsvis 2 millioner kroner for 2011 og 2,5 millioner for 2012. Disse midlene kommer i tillegg til utbyggingskostnader, utviklingsmidler for ny organisasjon, samt driftsmidler til forskjellige aktører.

Bjergstedvisjonen har vært fødsels- og medhjelper for "Åpen dag" både i 2010 og 2011, bestillingsverk til de nye skolene, de har stått for kompetansebyggende regionale publikumsorienterte seminarer i Bjergstedakademiet, de har igangsatt Sommerakademi for dans og gjennomført ett av fire planlagte Artists in Residence-programmer.

Utfordringer 2011-2015

- **Bygg:** Å ferdigstille de forskjellige nybyggene og få flyttet inn alle brukerne er en krevende operasjon. Den videregående skolen er stipulert ferdig til 1.1.2012, og den nye kulturskolen skal være klar våren 2012. Nytt konserthus (med uteområder) skal være klar for innflytting og utprøving fra og med 1.5.2012. Her er spørsmålet om 180 millioner kroner i momskompensasjon fra Staten ennå uavklart.
- **Samarbeid:** Flere forhold krever praktisk samkjøring og drifts- og vedlikeholdsavtaler aktørene imellom. Dette gjelder blant annet interne leieavtaler om delt bruk av diverse rom og saler, og felles markedsføring og profilering. Nettverk og kompetanse må deles.
- **Program:** Konserthuset har lyst ut stilling som administrerende direktør høsten 2011, med antatt tiltredelse i 2012. Programmeringsarbeid må uansett pågå for fullt, blant annet for å ivareta det første hele året med drift i to saler i 2013. Stavanger Konserthus har lite egenproduksjon i dag, og det er usikkert hvordan omfanget av produksjoner vil utvikle seg. Selve åpningsuka, Festspill 2012, har fått en gjennomføringsramme på 13 millioner kroner, og programmeringen er delegert til aktører fra forskjellige kunstmiljøer.
- **Det lokale amatørkulturlivet:** Formannskapet vil i løpet av høsten 2011 behandle sak om hvorvidt det skal innføres en subsidieordning for amatørkulturlivet som gir redusert leiepris for konsertsalene i det nye konserthuset. Liknende ordninger er innført andre steder. Nylig lanserte leiepriser er funnet høye av amatør- og frivilligmusikklivet.
- **Kommunalstyrets involvering:** Stavanger konserthus IKS har et eget styre, og beslutninger vedrørende Bjergsted kulturpark presenteres i hovedsak som orienteringssaker til kommunalstyret for kultur og idrett.

Nytt konserthus

Offisielt navn: Stavanger konserthus. Driftselskapets navn: Stavanger konserthus IKS.

Driften av konserthuset tilføres i etableringsfasen 9 millioner kroner (2011), 12 millioner (2012) og 10 millioner (2013), med en foreløpig intensjon om balanse gjennom egen drift på lang sikt.

Areal 13.800 m²

Volum 120.000 m³

Høyde 27 m, lengde 91 m

Antall rom 180

Finansiering:

Stavanger kommune 600 mill. kroner

Rogaland fylkeskommune 75 mill. kroner

Staten 250 mill. kroner

Mva. refusjon 180 mill. kroner

Private midler 120 mill. kroner

Kostnadsramme 1 225 mill. kroner

3.2 Tou-visjonen – Nye Tou

Bystyrets vedtak om kjøp av gamle Tou bryggeri og formannskapetets vedtak av den påfølgende mulighetsstudien Nye Tou er en milepæl i Stavangers kulturpolitikk i inneværende valgperiode. Nye Tou handler om kunstproduksjon, kulturformidling, byutvikling, arbeidsplasser og verdiskaping.

Utviklingen 2007-2011

Stavanger kommune kjøpte i 2009 gamle Tou bryggeri for å bruke byggene til kunstfabrikk, scene og møtested. Etter rehabilitering og utbygging kan hele anlegget bli på 12.500 m² og inneholde atelierhus, øvingslokale for rytmisk musikk, prøvesal for dans, lokaler for andre kulturnæringer og gjestebolig for kunstnere. Dessuten planlegges Tou Scene oppgradert med ny scene, ny inngang og foajé, ny kafé og nytt formidlingslokale for barn.

2001 – d.d.: Tou Scene AS, et kunstnerinitiert senter for samtidskunst, leier ca ¼ av bygningsmassen.

2007: Rogaland musikkråd anbefaler gamle Tou bryggeri som lokaliseringalternativ for et regionalt øvingsfellesskap for rytmisk musikk. Oppfølging av tiltak i "Handlingsplan for rock/rytmisk musikk 2006-2009."

2008: Etablering av atelierhus utredes, og gamle Tou bryggeri beskrives som det mest interessante lokaliseringalternativet. Oppfølging av tiltak i "Handlingsplan for visuell kunst 2007-2011."

Stavanger2008: Stavanger-regionen er europeisk kulturhovedstad – Tou Scene er sentral arena.

Februar 2009: Bystyret godkjenner kjøp av gamle Tou bryggeri for 60 millioner kroner.

Mai 2009: Formannskapet vedtar framdriftsplan for utvikling av eiendommen, samt bruksområder. Gir administrasjonen i kommunen i oppdrag å utarbeide en mulighetsstudie.

Sommeren 2009: Stavanger kommune overtar eiendommen.

2009 – d.d.: Strakstiltak vedlikehold gjennomføres.

2009 – d.d.: Kontakt med nabokommunene, fylkeskommunen, Kulturdepartementet, Norsk kulturråd og Musikkutstyrsordningen om samarbeid og finansiell støtte.

Høsten 2009: Nye Tou vedtas som hovedinnsatsområde i "Kulturbyen Stavanger 2010-2017 – kommunedelplan for kunst og kultur i Stavanger" og som tiltak i "Kulturnæringene i Stavanger-regionen – strategi- og handlingsplan 2010-2013."

Høsten 2009 – våren 2010: Mulighetsstudie gjennomføres. Formannskapet vedtar mulighetsstudien (mars 2010) som viser et kulturanlegg på 12.500 m² med følgende hovedfunksjoner (bruksområder): Atelierhus, øvingsfellesskap for rytmisk musikk og videreutvikling av Tou Scene. Rehabiliteringen og utbyggingen skal skje trinnvis og strekke seg over 10-12 år. Den foreløpige kostnadskalkylen på 304 millioner kroner (brutto kostnader) må "betydelig" ned.

Høsten 2010 – våren 2011: Første byggetrinn – atelierhuset, øvingsfellesskapet og den tekniske infrastrukturen – prosjekteres. Forprosjektet behandles politisk mai-september, og i forbindelse med

handlings- og økonomiplan 2012-2015 høsten 2011.

Våren 2011: Midlertidig bruk utredes på oppdrag fra bystyret etter søknad fra Tou Scene om å få arrangere Tou Camp 2011. Tou Scene og kunstnere innen visuell kunst, musikk, dans, teater og kulturlivet for øvrig, går sammen for å vise det store potensialet som ligger i hele området.

Formannskapet vedtar rammer for midlertidig bruk og bevilger støtte til Tou Camp 2011 etter forutgående behandling i kommunalstyret for kultur og idrett. Kommunalstyret vedtar også bidrag til Tou Camp fra Kulturbyfondet. Prosjektet fikk mye positiv oppmerksomhet.

Formannskapet vedtar anskaffelse av tre øvingscontainere (midlertidige øvingslokaler) etter forutgående behandling i kommunalstyret.

Sommeren 2011: Tou Camp 2011 gjennomføres. Øvingscontainerne kommer på plass med støtte fra den statlige Musikkutstøtningen.

Høsten 2011: Etablering av ny scene for musikk og scenekunst og etablering av kunsthall i Ølhallene (begge deler vist i mulighetsstudien) vurderes i kulturarenaplanen.

Høsten 2011 – : Framtidig driftsmodell og prinsipper for utleie utredes – hvordan skal Nye Tou organiseres, hvem skal stå for den daglige driften og hva skal leietakerne betale?

Høsten 2011: Forprosjekt for byggetrinn 1 vurderes i handlings- og økonomiplan 2012-2015. Oppstart videre prosjektering (byggetrinn 2, Tou Scene-delen) vurderes.

Byggestart: Vurderes i handlings- og økonomiplan 2012-2015.

Utfordringer 2011-2015

Den største utfordringen: Framskaffe *finansiering til rehabiliteringen og utbyggingen* av anlegget, samt etablere et forsvarlig *økonomisk driftsgrunnlag* slik at det utbygde anlegget blir en syvende kulturfabrikk og et levende, engasjerende og utfordrende senter for samtidskunst.

Videre er det en utfordring å skulle realisere visjonen om et kulturanlegg som gir muligheter for samarbeid på tvers av kunstneriske uttrykksformer.

3.3 Universitets- og studentbyen

Universitetet i Stavanger er blitt et naturlig sentrum for forskning og utdanning. Universitetet er en naturlig samarbeidspartner for kommunen og byens kulturliv. Kommunen skal i samarbeid med universitet, høyskoler og studentorganisasjoner arbeide for å skape en attraktiv universitets- og studentby, og bli en sentral del av byens identitet. Lykkes vi i dette, kan det få aktivitets- og næringsmessige ringvirkninger i mange tiår framover.

Utviklingen 2007-2011

Oktober 2007: Folken inngikk ny leiekontrakt med Samvirkende fagforeninger, og sørget samtidig for utvidelse av lokaler. Grottene ble rustet opp til bruksstandard. Både intimszene og servering ble etter hvert etablert. Stavanger kommune bidro til oppgraderingen.

Februar 2008: Universitetsfondet inviterte til diskusjon på UIS om hvordan en kan utvikle Stavanger til en mer attraktiv studentby. Det ble oppnevnt fire arbeidsgrupper som utarbeidet en felles rapport som ble lagt fram november 2009. Arbeidsgruppene: Studentboliger og campushotell, Campusutvikling – en levende campus, Folken – trygge finansiering og Levende sentrum for og med studenter.

Februar 2009: På bakgrunn av dårlig økonomi og betydelig underskudd søkte Folken om støtte til sikring av driften på kort og lang sikt. Det ble nedsatt en arbeidsgruppe representert av UIS, Studentsamskipnaden, Universitetsfondet og Stavanger kommune. Arbeidsgruppen ble enig om å gi en egenkapitaltilførsel på 1,8 millioner kroner forutsatt at det ble stilt tydelige krav som hindrer en tilsvarende situasjon i framtiden.

November 2009: Endelig sluttrapport om studentbyen Stavanger lagt fram for formannskapet til orientering. Utredningen pekte blant annet på Stavangers omdømme som studentby som meget viktig når det gjelder å trekke til seg studenter. Det ble videre konkludert med at det sosiale og kulturelle tilbudet for studentene må tillegges større vekt.

Juni 2010: Vedtak i formannskap; Studentene innlemmes i den videre bruken av Norges Bank-bygget.

2010: Helse og trivselsundersøkelse (SHOT 2010) initiert av UIS og SIS. Undersøkelsen slo dårlig ut for Stavanger sammenlignet med andre universitetsbyer. Flere universiteter tilsier økt konkurranse om å trekke til seg studenter, vitenskapelig personell og ulike typer undervisnings- og forskningsaktiviteter. Det er derfor viktig å legge til rette for at studentene trives i Stavanger gjennom gode og inspirerende fagmiljøer, men også sosiale arenaer og et mangfoldig kulturtilbud.

Mars 2011: Formannskapet ber om at det vurderes å utarbeide en egen melding om universitetsbyen Stavanger.

2011: Brukerundersøkelse initiert av SIS. Her kommer blant annet Folken uheldig ut blant studentene.

Utfordringer 2011-2015

Utfordringene er sammensatte og strekker seg fra et økt behov for studentboliger, campusutvikling og rimelig offentlig kommunikasjon til og fra campus ("studentbussen"/fremtidig bybane), til velferd og sosiale forhold. Studentene må kunne tilbys et kulturelt og sosialt miljø på linje med de øvrige universitetsbyene.

Organisering og finansiering av Folken som den sentrale sosiale og kulturelle arenaen for studentene i Stavanger, er viktig for utviklingen av en attraktiv universitetsby. Dette er en oppgave som innebærer samarbeid mellom Stavanger kommune, UiS, Universitetsfondet og Studentsamskipnaden, men krever ikke minst et sterkt engasjement og initiativ fra studentene selv.

På bakgrunn av vedtak fra formannskapet våren 2010, skal studentorganisasjoner innlemmes i viderebruken av Norges Bank-bygget. Sølvbergets styre har i perioden godkjent fullt forvaltningsansvar for bygget, og det er avtalt en formell overtakelse 01.10.2011. Sølvberget er i dialog med studentene om nærmere konkretisering av innhold. Dette vil kunne bidra til at studentenes aktiviteter profileres og synliggjøres i større grad også i sentrum.

Arbeidet med å videreutvikle studentbyen innebærer altså samarbeid. Ikke bare mellom UIS, kommunen og studentorganisasjonene, men også innad i kommunen, er det viktig med rollefordeling og samhandling som kan føre til en enhetlig tenkning og retning for hvilken politikk som skal føres.

Konkrete utfordringer fremover:

- Det er valgt en campusmodell for UiS med geografisk lokalisering og utbygging på Ullandhaug som er en utfordring med hensyn til studentenes nærhet og synlighet i sentrum. Det behøver ikke være noen motsetning mellom videreutvikling av campus med kulturfunksjoner, og en universitets- og studentkultur som kan bli en enda mer aktiv og synlig del av byen.
- Det bør oppnås et tettere samspill mellom forskning, undervisning og kultur på ulike arenaer. Det vil kunne medføre en vitalisering av byens oppgave som universitetsby, og føre til et bredere akademisk åndsliv i sentrum.
- Videreutvikle Folken som sentral arena for studentkultur. Sikre økonomien og gi studentersamfunnet en økt grad av selvstyring og spillerom til utvidet studentaktivitet. Folken står selv overfor utfordringer i å ivareta og opprettholde sin posisjon som studentenes hus og knutepunkt. Private initiativ til utvikling av andre studenthus i sentrum, som supplement til Folken og Norges Bank, er på idéstadiet (jfr debatt om Nilsen & Wold-bygget).
- I samarbeide med Sølvberget utvikle Norges Bank-bygget gjennom formidling og universitetsrelaterte aktiviteter (seminarer, foredrag, debatter og utstillinger). Dette er en flott mulighet for universitetet til å være sterkere tilstede og synlig i byens sentrum.
- Utbedre eksisterende samarbeidsavtale mellom UIS og kommunen til også å innlemme studentenes velferd og Stavanger som studentby, for eksempel i en universitetsmelding.
- Omdømmeutvikling, informasjonsmateriell, profilering av student- og universitetsbyen Stavanger med utgangspunkt i Stavanger som kulturby.
- Tilstrebe gode studentrabatter på kulturarrangementer i Stavanger.

3.4 Jakten på publikum

Stavanger bygger og planlegger flere større kulturarenaer, blant annet Bjergsted Kulturpark, Nye Tou, et utvidet Museum Stavanger og nye kinosaler på Sølvsberget. Den store satsingen på infrastruktur gjør at byen blir dimensjonert for fremtiden. De nye arenaene, sammen med de allerede eksisterende, må fylles med publikum.

Utviklingen 2007-2011

TNS Gallup sin kulturbruksundersøkelse i 2009 viste høyere deltakelse blant Stavangers befolkning enn i landet for øvrig på samtlige kulturområder. Like fullt oppfatter de forskjellige aktørene at de har et stort utviklingspotensial.

Høst 2007: Publikumsarbeidet til 18 utvalgte kulturinstitusjoner i Stavanger ble kartlagt.

2009: I Kommunedelplanen for kunst og kultur 2010-2017 publikumsutvikling et sentralt tema.

2009-2010: En sentral del av forskningen etter Stavanger2008 omhandler befolkningens kulturbruk, og flere evalueringsrapporter ble lagt fram i 2009-10. Resultatene forteller at Stavanger2008 i liten grad endret publikums vaner og preferanser, i alle fall på kort sikt.

2010: Kulturundersøkelsen for Nord-Jæren, hvor man blant annet så på publikums regionale bevegelsesmønstre for kulturopplevelser, ble gjennomført.

2010-2011: Bjergstedakademiet har gjennomført fagseminarer om publikumsbygging.

2011: Norsk Publikumsutvikling foretok en undersøkelse av ungdoms kulturbruk for Stavanger Symfoniorkester, Stavanger Konserthus, Rogaland Teater og Tou Scene.

Utfordringer 2011-2015

- Kultur skal være for alle. I virkeligheten øker kulturbruken mest blant dem som allerede bruker kulturlivet aktivt. Undersøkelser viser at å tiltrekke et nytt publikum koster fem ganger så mye som å få det publikum man allerede har til å komme én ekstra gang. Stavanger kommune er med i "storbynettverket" som har fått 700.000 kroner i støtte fra KS til en publikumsundersøkelse om mangfold. Den kan gi et tydeligere bilde av hva som kreves for å mobilisere flere/nye befolkningsgrupper i kulturlivet.
- Det er først og fremst institusjonenes eget ansvar å øke publikumstilslutningen. Stavanger kommune kan imidlertid være med og legge til rette for kompetansedeling. Det er viktig å bringe sammen aktører med ulik publikumstilnærming. Publikumsbygging er ett av fire utviklingsområder de ulike festivalene skal beskrive i sine årlige søknader til Stavanger kommune.
- En markant satsing på Den kulturelle skolesekken de siste år ses også i lys av økt satsing på publikum. Det langsiktige bidraget innebærer økt kulturell dannelse, og sannsynligvis et mer aktivt kulturbruk. En undersøkelse viste imidlertid at det gir liten effekt for institusjoner å gjøre eksterne skolebesøk.

- Kulturaktører og festivaler har betydning for å trekke turister til regionen. De parallelle universene kulturmarkedsføring og turistmarkedsføring må knyttes bedre sammen. Kommunens involvering i kulturkalenderen til Region Stavanger bør videreføres.
- Stavangers publikum setter åpenbart pris på sommerfestivalene og de tilhørende gratisarrangementene. I tillegg kommer gratiskonsertene som blant annet Statoil-konserten, Krafttak mot kreft, Musikkens dag og ONS (hvert andre år). Effekten av disse gratisarrangementene er fortsatt ikke kartlagt i forhold til helårsarrangører og andre billetterte arrangementer.

3.5 Den internasjonale kulturbyen

Stavanger kommune har som mål å styrke posisjonen som internasjonal kulturby gjennom utvikling og vedlikehold av nettverk og partnerskap. Befolkningens internasjonale og kulturelle mangfold skal gjenspeiles i byens kulturliv

Utviklingen 2007 -2011

- Stavanger har vennsksbyavtaler med Aberdeen (Skottland), Antsirabe (Madagaskar), Esbjerg (Danmark), Eskilstuna (Sverige), Esteli (Nicaragua), Fjordabyggd (Island), Harlow (England) Houston og Galveston (USA), Jyväskylä (Finland), Nablus (Palestina), Netanya (Israel) og Sioux City (USA). Forholdet til Houston og Galveston er regulert i en felles avtale, Houston/Galveston-Stavanger Sister City Society. Avtalen med Nablus har blant annet medført utvekslingsprogrammer både på politisk, administrativt og organisasjonsnivå. For øvrig er kontakten med de ulike vennsksbyene relativt begrenset.
- Kommunale tilskuddsmidler til internasjonal kulturarbeid har økt betydelig i perioden, mens flere av festivalene, institusjonene, frie grupper og enkeltkunstnere fremstår som viktige bidragsytere til internasjonaliseringen av kulturlivet.
- Stavanger kommune har videreført sin status som Europeisk kulturhovedstad i et nettverk av tidligere og fremtidige kulturhovedsteder, European Capitals of Culture Network. Erfaringene fra 2008 er for øvrig beskrevet i innledningskapitlet.
- Stavanger kommune er medlem av *Les Rencontres - Association of European Cities and Regions for Culture*. Stavangers kultursjef er styremedlem i organisasjonen
- Det er etablert flere gjestekunstordninger med kunstnerleiligheter i Frida Hansens hus og i Gamle Stavanger. Tou Scene TAOH – “The Art Of Hospitality” gir tilbud om innkvartering og arbeidsplass for kunstnere som jobber med media, visuell kunst og scenekunst. Stavanger kommune gir tilskudd til driften. I Berlin finnes en gjesteleilighet for lokale kunstnere.
- Stavanger har kulturavtaler med Liverpool og Bilbao. En utvekslingsavtale mellom Bilbao og Stavanger for billedkunstnere administreres av Rogaland kunstsenter. Med utgangspunkt i næringspolitiske interesser har Stavanger inngått avtaler både med St. Petersburg og Rio de Janeiro, som også inneholder punkter om kulturutveksling.
- Det er tildelt midler fra Kulturbyfondet til internasjonale prosjekter og lansering av flere artister; Randi Tytingvåg, Thomas Dybdahl, Kitchen Orchestra, Piraya Film, Liv Runesdatter, Tore Arholm Tobiassen, Ensemble Bjergsted 1, Icorn / Shahrazad, Tor Yttredal, David og Linnea Calder, Elin Melberg, Else Leirvik, Marit Victoria Wulff Andreassen og Nuart.
- Flere musikere fra Stavanger Symfoniorkester, lokale artister og band har vært på turné internasjonalt og mottatt økonomisk støtte til det. Blant annet har symfoniorkesteret vært på USA-turné, og holdt konsert i prestisjefylte Carnegie Hall.
- På Viking Stadion har flere internasjonale stjerneartister opptrådt, blant andre Bob Dylan, Brian Adams, REM, Placido Domingo m.fl.

- EU har betydelige midler til internasjonalt kultursamarbeid. Disse kan utnyttet bedre av det lokale kulturlivet. Unntakene er fribyprosjektet *Shahrazad – stories for life* ved Sølvsberget, som har mottatt 15 millioner kroner, og Bjergstedvisjonens BigBang-prosjekt, som har mottatt 1,8 millioner kroner fra EU. Et kurs er avholdt for lokale kunstnere i Brussel.
- Stiftelsen Internasjonalt Hus (IH) var møteplass for deler av innvandrerbefolkningen. Stavanger kommune ga tilskudd til IH for at stiftelsen stilte lokaler til rådighet for innvandrergrupper og var en koordinator i forhold til disse. Oppdragsavtalen med Stavanger kommune ble sagt opp i 2011, da IH mente at de ikke kunne drive basisvirksomheten med et kommunalt tilskudd på 1,7 millioner kroner, og huset ble solgt. Tilrettelagte tilbud for innvandrerbefolkningen er overført til Sølvsberget, og blir ivaretatt av Internasjonalt bibliotek. To av tre ansatte fra Internasjonalt Hus har takket ja til tilbudet fra Stavanger kommune om ansettelse på biblioteket, slik at kompetansen fra Internasjonalt Hus ivaretas og videreføres.

Utfordringer 2011- 2015

- Selv om bildet er nyansert, er det på et generelt grunnlag mye som gjenstår når det gjelder å følge opp mangfoldsdimensjonen innenfor kulturinstitusjonene, i kulturlivet for øvrig og i organisasjonslivet.
- Stavanger kommune må lykkes med å integrere en stadig voksende innvandrerbefolkning, både gjennom tilrettelagte tilbud og ved at mangfoldet gjenspeiles i kulturuttrykkene. 17. mai-festen i Bjergsted, i regi av det internasjonale miljøet, har vært et viktig uttrykk for dette. Det er viktig at byen viderefører denne tradisjonen på en tilfredsstillende måte.
- Åpning av nytt konserthus i september 2012 gir nye muligheter til å trekke til seg internasjonale artister. Realiseringen av Bjergstedvisjonen byr på ytterligere muligheter for internasjonal kulturutveksling og samarbeid.

3.6 Kultur til alle – kulturformidling langs livsløpet

Stavanger kommune skal tilby et profesjonelt kulturtilbud for alle i hele livsløpet. Dette målet er uttrykt i kommunedelplan for kunst og kultur. I dette ligger blant annet en videreutvikling av Den Kulturelle Skolesekken (DKS), og kulturelle nettverkene (KN) for mennesker med tilretteleggingsbehov som ble etablert i kulturhovedstadsåret. DKS administreres av Oppvekst, - KN av Levekårsavdelingen. Kulturavdelingen driver ingen særtiltak for enkeltgrupper, men forsøker å tilrettelegge for alle gjennom de generelle tilskuddsordningene og veiledningsoppgaver.

Den Kulturelle Skolesekken

Målsettingen er gitt i St. melding 8 2007 - 2008: Å medvirke til at elever i skolen får et profesjonelt kunst- og kulturtilbud. Å legge til rette for at elever i skolen lettere får tilgang til, gjør seg kjent med og utvikler forståelse for kunst- og kulturuttrykk. Og å medvirke til å utvikle en helhetlig innlemming av kunstneriske og kulturelle uttrykk i realiseringen av skolen sine læringsmål

Utviklingen 2007 – 2011

- Fra 2006 har det eksistert en egen arbeidsgruppe for DKS. Det er også en styringsgruppe bestående av fagsjefene for kultur og skole, samt direktør for oppvekst og levekår. Hver skole har sin kulturkontakt som er bindeleddet mellom DKS og skolen, og skolenes engasjement i DKS har økt betydelig.
- DKS har levert produksjoner av høy kvalitet innen hele det kulturpolitiske feltet. Det samarbeides godt med de lokale kulturinstitusjonene, herunder kulturskolen som er en viktig leverandør av produksjoner, og med profesjonelle "frie" utøvere. Hovedtyngden er lokale og regionale kunstnere og artister. Det er opprettet en transportordning for skolene tilknyttet DKS slik at elevene kan reise gratis med ordinære rutebusser til og fra DKS-arrangementer.

Utfordringer 2011-2015

- Stortinget har vedtatt at DKS skal være et tilbud til alle elever i grunnskolen. Tiltaket er likevel ikke hjemlet i lov eller forskrifter. Etter hvert som skolene presses av stadig flere tiltak som skal gjennomføres, kan det være fare for at enkeltskoler nedprioriterer DKS.
- Det må arbeides videre med at skolene fullt ut integrerer DKS i virksomheten, slik at tilbudet blir en naturlig og nødvendig del av skolens lærings- og dannelsesoppgaver.

Kulturelle nettverkene

- Under kulturhovedstadsåret ble det etablert kulturelle nettverk for å gi grupper med behov for spesiell tilrettelegging mulighet til å ta del i kulturaktiviteter. Det gjaldt:
 - mennesker med psykiske lidelser
 - eldre og funksjonshemmede
 - mennesker med bistandsbehov
 - barnehager

Utviklingen 2007-2011

- Barnehagenettverket ble drevet og finansiert utelukkende av Stavanger 2008. Det har ikke vært eget budsjett for dette nettverket, og det har det heller ikke vært i aktivitet etter 2008.
- De tre kulturnettverkene på levekårsområdet ble dannet i 2006. Nettverkene har vært tverrfaglig sammensatt med deltakere fra kommunale/private virksomheter og frivillige organisasjoner. Fra 2011 er arbeidet lagt til Levekår, som samarbeider med kulturavdelingen. Arbeidet er noe redusert i forhold til opprinnelige planer.
- Stavanger kommune arrangerer årlig seminaret "Kultur gir helse" for å gi ny kunnskap og inspirasjon til ansatte som jobber mot målgruppene i kulturnettverkene.
- Budsjettet til kulturtiltak hos de forskjellige nettverkene i levekår har vært tredelt:
 1. Nettverket for mennesker med psykiske lidelser har midler til kultur via midler avsatt i Plan for psykisk helse.
 2. Nettverket for alders-, sykehjem og boliger for eldre har 450 000 kroner til kulturtiltak via Eldres nistepakke. I tillegg fikk Stavanger kommune tildelt 220 000 kroner fra den kulturelle spaserstokken i 2010 og 250 000 kroner i 2011.
 3. Eldres nistepakke brukes til å finansiere kulturtiltak for mennesker med bistandsbehov

Utfordringer 2011-2015

- For å sikre kultur av høy kvalitet til alle, trengs en god dialog mellom kommunen og private kunst- og kulturaktører.
- Målsetningen er å gi et kunst- og kulturtilbud av høy kvalitet i kulturnettverkene.

Universell utforming ved planlegging og videreutvikling av kulturarenaer

- Hovedmålet med universell utforming er å oppnå likestilling, tilgjengelighet og deltakelse ved å fjerne eksisterende barrierer og hindre at nye oppstår. Universell utforming forutsetter at kulturtilbud skal imøtekomme alle brukerbehov.

Utviklingen 2007-2011

- Status for universell utforming av kulturbygg i Stavanger ble kartlagt før 2008, og de fleste byggene var godt tilrettelagt. Noen få krevde ombygging, herunder Domkirken, Intimscenen ved Rogaland Teater og Tou scene. Arbeidet i Domkirken er påbegynt. Rogaland Teater har lenge arbeidet med en løsning for rømningsveier fra Intimscenen, men ble våren 2011 stengt på grunn av utilfredsstillende forhold. Tou scene er i nåværende stand ikke utformet for universell bruk. En slik utforming er lagt til grunn ved planlagt utbygging.
- Det arbeides nå med en oversikt over sykehjem, skoler, mv. som også kan tas i bruk til kulturformidling.
- Rogaland er et av syv pilotfylker innen arbeidet med universell utforming. Fylkeskommunen satser stort på nettportalen Tilgjengelighet.no. Denne portalen omhandler også sentrale kulturbygg i Stavanger og gir informasjon om grad av tilgjengelighet.

Utfordringer 2011-2015

- Sikre videre fysisk universell utforming av alle nye og eksisterende kommunale kulturbygg, og finansiering av utbedringer.
- Gjøre kulturinformasjon tilgjengelig for alle og dermed sikre tilgjengelighet og deltakelse på kulturarrangementer.

3.7 Ytringsfrihet og litteratur

Stavanger skal være den rause litteraturbyen. Stavanger-regionen skal være et knutepunkt i Europa for arbeidet med litteratur og ytringsfrihet, demokratisk offentlighet, flerkulturell litteraturkompetanse og fribyforfattere.

Utviklingen 2007-2011

Den ambisiøse visjonen ovenfor er hentet fra Stavanger kommunes "Handlingsplan for litteratur og ytringsfrihet 2006-2009", omtalt som Norges første kommunale litteraturplan. Da planen ble evaluert i 2010, ble det foretatt en grundig oppsummering av status. Gjennomgangen nedenfor bygger på denne. Kommunalstyret vedtok også en oppfølgende tiltaksliste, som skal evalueres i 2013.

Stavanger kommunes satsing på litteratur og ytringsfrihet kanaliseres i hovedsak gjennom det (heleide) kommunale foretaket Sjølvberget KF, som driver Stavanger bibliotek, litteratur- og ytringsfrihetsfestivalen Kapittel, Stavanger fribysenter, prosjektene Kiellandsenter/litteraturhus og "Hele Rogaland leser", samt huser det internasjonale fribysekretariatet ICORN (International Cities of Refuge Network).

- **Stavanger bibliotek** er byens suverent største og viktigste litterære institusjon. Biblioteket har økt besøket fra 772.000 i 2007 til 904.000 i 2010, og utlånet fra 697.000 til 815.000. Én medvirkende årsak er flyttingen av bydelsbiblioteket på Madla til kjøpesenteret Amfi Madla høsten 2009. Dette økte månedsbesøket fra gjennomsnittlig 3000 til 11.000. En annen betydelig faktor er den omfattende satsingen på formidling – arrangement for barn, tiltak overfor skolene, forfatterpresentasjoner i biblioteket og i Kult.kafeen. Biblioteket er nå inne i en fornyings- og utviklingsprosess i forbindelse med kinoutbyggingen og følgene av denne.
- **Kapittel, Stavanger internasjonale festival for litteratur og ytringsfrihet** har omsider fått det publikummet den fortjener. Besøket økte med 87 prosent fra 2008-2010, og med nesten 10.000 innenfor dørene i 2010 har festivalen styrket posisjonen som en av de tre store litteraturfestivalene nasjonalt. Suksessen skyldes først og fremst det solide programarbeidet, dernest vellykket bruk av nye arenaer, samt en profesjonalisering i alle ledd. Dessverre har ikke de statlige bevilgningene økt tilsvarende, og ambisjonen om knutepunktstatus er ikke innfridd.
- **Litteraturuka på Sting**, Norges eldste litteraturfestival, er 25 år i 2011. Jubilanten samler fremdeles fulle hus en uke i slutten av oktober.
- **"Hele Rogaland leser"** gjennomføres for fjerde gang i 2011. Det begynte som "Hele byen leser" i 2008, som del av Sjølvberget sitt kulturhovedstadsprosjekt "Gjestfrihetens kunster". Prosjektet, der 50.000 bøker deles gratis ut, er i dag et samarbeid mellom Sjølvberget, Rogaland fylkeskommune, LO Rogaland og Næringsforeningen i Stavanger-regionen. Prosjektet gjennomføres med støtte fra SpareBank 1 SR-Bank. Så langt har byen og fylket lest og diskutert *Kaninbyen* av Arild Rein, *Fortuna* av Alexander L. Kielland og *M. Kanne & Søn 1889-1922* av Einar O. Risa, mens *Jesus, Hitler og farfar* av Lene Ask skal leses i 2011.
- **Kiellandsenter/litteraturhus**. Formannskapet behandlet høsten 2009 "Forprosjekt Kiellandsenter" (Soland-rapporten), og vedtok at "det etableres et Kiellandsenter i Stavanger som også blir et litteraturhus," og at "videre utredning av Kiellandsenteret i et eventuelt nytt

eget bygg må ses i sammenheng med kommunens planlagte kulturarenaplan." Forprosjektet bygget på "Kielland-utredningen" fra 2007. Det er i dag ansatt egen prosjektleder i Sølvberget KF for videre utvikling av prosjektet. "Litteraturhuset Stavanger" startet våren 2011 opp med egenprodusert program, og har etter et halvt år i drift hatt nær 3000 besøkende.

- **Egen tilskuddsordning for litteratur og ytringsfrihet** ble etablert i 2007 som en del av oppfølgingen av handlingsplanen. Det kan gis støtte til utgivelser innenfor skjønnlitteratur, sakprosa og til litterære ytringsfrihetsprosjekter. Budsjettet var de første årene på 230.000 kroner per år. For 2011 er dette kuttet til 200.000 kroner, som del av den generelle innstramningen av kommunebudsjettet. Mesteparten av midlene går til bokutgivelser.
- **Odd Noregers litteraturstipend for sakprosa og kritikk.** Også dette tiltaket ble etablert i 2007 som del av oppfølgingen av handlingsplanen. Stipendet som er på 50.000 kroner skal stimulere til utgivelser innenfor sakprosa, essayistikk og kritikk i Stavanger. Opprettelsen av stipendet er lagt merke til og berømmet av mange i det litterære miljøet nasjonalt. Stipendvinnere så langt:
2007: Dag Solhjell og Trond Borgen: *Tankens form*
2008: Jan Gjerde: *Inger Waage – design for Stavangerflint 1953 – 1979*
2009: Bjørn Arild Ermland: *John, historien om en forbryter*
2010: Birgitta Haga Gripsrud: *Spectacular Breasts – Mapping Historical and Contemporary Cultural Fascinations*
2011: Frode Fanebust: *Oljelandet*
- **Norsk Forfattersentrum** etablerte eget avdelingskontor for Rogaland på Sølvberget i 2008 (oppfølging av handlingsplanen). Forfattersentrum er en medlemsorganisasjon for skjønnlitterære forfattere som bistår både forfatterne og arrangører med tilrettelegging av turneer, opplesningskvelder og andre forfattermøter. Rogalandskontoret ble etablert som et treårig prosjekt med støtte fra Stavanger kommune og Rogaland fylkeskommune. Etter prosjektperioden ble støtte fra Stavanger kommune til videre drift vurdert i forbindelse med handlings- og økonomiplanen for 2011-2014, men tiltaket nådde ikke opp. Kontoret er i dag således dessverre avviklet.
- **Stavanger fribycenter, ICORN (International Cities of Refuge Network) og "Shahrazad – stories for life."** Stavanger var den første byen i Norge som ble friby for forfulgte forfattere. Som friby påtar Stavanger seg å være vertskap for en forfulgt forfatter, byen får en ny forfatter hvert andre år. I april 2011 kom den kvinnelige forfatteren Norwan (pseudonym) fra Afghanistan til Norge, som Stavangers åttende fribyforfatter. Det er Sølvberget som i alle år har administrert Stavangers engasjement og forpliktelser som friby.

Stavanger og Sølvberget ble i 2006 valgt til sekretariat for ICORN, det internasjonale fribynettverket. Fra 2010 er ICORN etablert som en uavhengig internasjonal medlemsorganisasjon, men fremdeles med hovedkvarter i Stavanger. Organisasjonen er i sterk vekst og har høsten 2011 nærmere 40 medlemsbyer i og utenfor Europa.

Med utspring i ICORNs virksomhet har Sølvberget siden 2007 drevet "Shahrazad – stories for life", et EU-støttet prosjekt hvor man i samarbeid med fribyene Barcelona, Brussel, Frankfurt, Norwich og Stockholm skaper arenaer der forfattere fra hele verden formidler sine historier. Shahrazad-prosjektet sluttføres i løpet av høsten 2012.

- **Nye magasiner.** Som en oppfølging av handlingsplanens mål om å bidra til debatt og en "raus og kritisk litteraturoffentlighet," er det gitt støtte til etablering av det nettbaserte magasinet omkultur (<http://omkultur.origo.no/>) og samfunns- og kulturmagasinet Plot (<http://www.magasinetplot.no/>). Begge ble lansert i 2011.
- **Nasjonale priser og utmerkelser i perioden.** Tore Renberg ble tildelt Bokhandlerprisen 2008 for *Charlotte Isabel Hansen*, og fikk Kulturdepartementets billedbokpris for barne- og ungdomslitteratur 2010 for *Gi gass, Ine* (sammen med Øyvind Torseter). Terje Torkildsen fikk UPprisen – årets ungdomsbok i 2009 for ungdomsromanen *Marki Marco*. Johan Harstad fikk Brageprisen for beste barne- og ungdomsbok i 2008 med romanen *Darlah – 172 timer på månen*. Samme år fikk Øyvind Rimbereid Brageprisen for beste poesibok med diktsamlingen *Herbarium*. Harstad og Rimbereid er utflyttet. Norsk Kritikerlag kåret i 2009 Aftenbladets kritiker Steinar Sivertsen til "Årets kritiker."

Utfordringer 2011-2015

- **Stavanger bibliotek** – utvikle framtidens bibliotek på Sølvberget, tilpasset publikums økende bruk av digitale tjenester. Møteplasser og arenaer for arrangement og opplevelser må også vektlegges, sammen med hensynet til en voksende internasjonal befolkning og økende behov for livslang læring.
- **Kiellandsenter/litteraturhus** – avklare nærmere oppgaver, organisering, finansiering og lokalisering. Sistnevnte har formannskapet forutsatt skal avklares nærmere i kulturarenaplanen.
- **Kapittelfestivalen** – styrke festivalens posisjon og bedre det økonomiske fundamentet, herunder bidra til å få økt den årlige støtte fra Norsk kulturråd, slik at festivalen får støtte på nivå med Bjørnsonfestivalen i Molde og Norsk Litteraturfestival – Sigrid Undset-dagene på Lillehammer. Sistnevnte har knutepunktstatus.
- **Obstfelderprisen** – vurdere ambisjonen om å reetablere Obstfelderprisen som en påskjønnelse til og promotering av fremragende nordisk lyrikk. Prisen kan bli et av elementene i profileringen av et litteraturhus, og utdelingen bør vurderes i forbindelse med Kapittelfestivalen. Prisen bør heves til 100.000 kroner for å få tilstrekkelig status som en nordisk pris. I tillegg er det viktig med gode samarbeidspartnere/sponsorer og et godt opplegg for finansiering, juryering og prisutdeling. Den reelle kostnaden for å etablere en slik pris kan dermed godt komme opp i 200.000 kroner per år.
- **Europeisk yringsfrihetssenter** – undersøke mulighetene for å lokalisere/opprette et europeisk senter i Stavanger basert på verdiene gjestfrihet, yringsfrihet og toleranse. Institusjonen må bygges rundt, men ikke avgrenses til, ICORNs virksomhet. ICORN har allerede et globalt nettverk av samarbeidspartnere innen menneskerettighets- og yringsfrihetsfeltet, og er for tiden i forpliktende dialog med EU-kommisjonen om deres planer for etablering av et system av "Shelter cities for human rights defenders."

3.8 Levende kulturarv

Stavanger kommune ønsker å legge til rette for en aktiv og levende formidling av byens og regionens kulturarv. Vi vil fortsette å bidra til å ivareta og fremme Stavangers rike kulturhistorie og styrke Stavangers kulturelle identitet. Museumsfeltet er stadig i bevegelse mot en enhetlig og velfungerende museumsstruktur, firebindsverket Stavanger bys historie går inn i en viktig slutfase før lansering høsten 2012, og en enhetlig tenkning om bevaring og bruk av vårt kulturhistoriske havnelandskap er viktige oppgaver også i tiden framover.

Utviklingen 2007-2011

- **Museum Stavanger, MUST**

Arbeidet med konsolideringsprosessen i Stavanger har sitt utgangspunkt i Stortingsmelding nr. 22 (1999-2000), *Kjelder til kunnskap og oppleving*. Her foreslo regjeringen en forpliktende regional samordning av museene. Færre og større enheter skal gi en faglig kvalitetsheving av museene, vitalisering av det frivillige museumsarbeidet og utgjøre en bedre plattform for samordning av museene i et nasjonalt nettverk. Tilskuddsvekst over statsbudsjettet vil komme konsoliderte enheter til gode i framtiden.

2008: Rogaland Kunstmuseum og Stavanger Museum inngikk en intensjonsavtale om fusjonering, mens Arkeologisk museum valgte å bli integrert i Universitetet i Stavanger.

2009: Avtalen mellom Stavanger Museum og Rogaland Kunstmuseum ble underskrevet. Det ble anbefalt at det konsoliderte museet burde etableres som et interkommunalt selskap.

2010: Museum Stavanger AS, MUST ble stiftet, og overtok forvaltningsansvaret for stiftelsene Stavanger Museum og Rogaland Kunstmuseum.

Viktig i konsolideringen har vært å ivareta de verdier og interesser som de enkelte stiftelsene er opprettet for å ivareta, samtidig som gevinsten av et samarbeid og en slagkraftig museumsstruktur hentes ut. Det er for tidlig å si noe om synergivirkninger som følge av sammenslåingen, dette vil vise seg over tid.

Museets vedtekter åpner opp for at MUST kan ta på seg forvaltningsansvaret for også andre kunst- og kulturarvinstitusjoner. Det er satt i gang forhandlinger med stiftelsen Utstein kloster og Utvandrersenteret.

Stavanger kommune har også medvirket i saken om relokalisering av Norsk Barnemuseum, grunnet fremtidig kinoutbygging ved Sølvsberget i 2011. Formannskapet har vedtatt at videre lokalisering er overlatt til Museum Stavanger mot en økning av årlig driftstilskudd på 0,6 millioner kroner. Flytting gjennomføres november 2011.

- **Stavanger bys historie**

2007: Stavanger kommune skrev kontrakt med Wigestrands Forlag om prosjekt og levering av Stavanger bys historie. Forlaget skal gi ut Stavanger bys historie i fire bind, samt en engelsk ettbindsutgave. I tillegg skal forlaget aktivt arbeide for å realisere tilleggproduktene Folkets fortellinger og e-læring som en del av avtalen.

2008: Nettportal ble etablert, <http://byhistorie.no> Pilot og forprosjekt til e-læringsprosjektet ble ferdigstilt og presentert. Prosjektet er primært basert på spoforeløpig stoppet opp på grunn av manglende finansiering.

I tillegg til avtalen om Stavanger bys historie tok forlaget Wigestrands initiativ til produksjon av Stavanger byleksikon, utgitt høsten 2008.

- **Kulturhistorisk havnelandskap**

Kulturhistoriske havnelandskap er et arbeid som ivaretar Stavanger som senter for kystkultur og levende kulturarv. Begrepet ble lansert ved gjenreising av sjøhus på Natvigs Minde, som var et Stavanger2008-prosjekt som ble gjennomført av Engøyholmen kystkultursenter.

Kulturhistorisk havnelandskap er et byplangrep som skal sikre viktige kulturhistoriske verdier i Stavangers havnebaseng, og samtidig tilgjengeliggjøre kystkultur for allmennheten og sørge for en levende og aktiv formidling av vår kulturarv. Havnelandskapet skal være en arena for aktivt kulturminnevern, og en videreutvikling av det potensialet som ligger innenfor området. En bredt sammensatt arbeidsgruppe er nedsatt for å arbeide strategisk med utviklingen av det Kulturhistoriske havnelandskapet og gi det ytterligere innhold. Prosjektet har fått støtte gjennom kulturbyfondet.

Stavanger kommune har i tillegg prosjekter og saker som stadig bidrar til og underbygger målsetningen om en levende kulturarv:

- **Jens Zetlitz 250-års jubileum**

Kommunalstyret for kultur og idrett vedtok en gjennomføring og markeringen av Jens Zetlitz 250-års jubileum i 2011. Etter først å ha bevilget 100.000 kroner til planlegging, ble det senere vedtatt en ramme på 300.000 kroner til gjennomføring av jubileumsprogrammet. Et bredt samarbeid mellom byens aktører har sørget for et godt og variert programtilbud, samt storslagen feiring og formidling av dikterprestens mangfoldige sider.

- **Frida Hansen hus**

Frida Hansen hus er en formidlingsarena for norsk tekstilhistorie og håndverkstradisjoner. Det er bevilget tilskudd for å kunne opprettholde et åpent tilbud og aktivitet ved huset, men huset trenger økte driftsrammer for å sikre en stabil drift.

- **Kulturminneplan**

Stavanger kommune har gjennom sin Kulturminneplan i dag et godt redskap og planverk for miljøer og objekter som gis hjemmel i plan- og bygningsloven. Ny revidert utgave av Kulturminneplanen ble ferdigstilt og vedtatt i 2011.

Utfordringer 2011-2015

- **Museum Stavanger, MUST**

Museumslandskapet er i stadig utvikling, forventninger til et "framtidens museum" er store. MUST har i sin første periode og levetid konsentrert seg om strukturelle og organisatoriske

forhold. Det konsoliderte museet trenger tid til å samle seg, det vil også ta tid før en kan utnytte synergieffekter, både faglige og administrative.

Konkrete utfordringer fremover:

- Mulighet for videre konsolidering med henholdsvis Utstein kloster og Utvandrersenteret.
- Oppfølging av mulighetsstudier (Nedre Strandgt. 21) og større visjoner for Muségata med omkringende arealer, disponering og utvikling av samtlige bygningsmasser, vedlikehold, renovering, samt nybygg.

- **Stavanger bys historie**

Byhistorisk verk er i slutfasen fram mot utgivelse høsten 2012. Det er viktig at Stavanger kommune nytter mulighetene som ligger i arbeidet med Stavanger bys historie til å skape en levende og bred formidling av byens historie.

- **Kulturhistorisk havnelandskap**

Forankring av en langsiktig utvikling av det kulturhistoriske havnelandskap.

- **Frida Hansen hus**

Etablere en trygg og stabil finansiering, slik at huset kan videreutvikle innhold og tilbud som er i tråd med husets intensjon.

Mulig samordning med Vålandstårnet på sikt med hensyn til ledelse og styring.

3.9 Tyngdepunkt for kulturnæringer

Stavanger skal være et tyngdepunkt for kulturnæringer. Det fordrer en satsing på tilrettelagte arbeidsplasser for kunstnerisk virksomhet.

Utviklingen 2007-2011

Interkommunalt kulturråd for Nord-Jæren tok i 2007 initiativ til å få utarbeidet en egen regional kulturnæringsplan. "Kulturnæringene i Stavanger-regionen – strategi- og handlingsplan 2010-2013" ble lagt fram for de femten samarbeidende kommunene i Stavanger-regionen våren 2009. Stavanger bystyre vedtok planen etter forutgående behandling i kommunalstyret for kultur og idrett. Planen bygger på den statlige handlingsplanen "Kultur og næring", framlagt av Nærings- og handelsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Kultur- og kirke departementet sommeren 2007.

Den regionale kulturnæringsplanen lister opp 16 konkrete tiltak samlet til fem strategiske grep for å styrke kulturnæringene. Noen tiltak krever samarbeid mellom kommunene i regionen, for andre tiltak ligger gjennomføringsansvaret på den enkelte kommune. Nedenfor følger en kort oppsummering for hvert av de fem strategiske grepene:

1. Bygge ut den kulturelle infrastrukturen i form av bedre produksjonsfasiliteter for kunstnere og kulturvirksomheter.

Viktigste tiltak i perioden har utvilsomt vært oppkjøpet av gamle Tou bryggeri i 2009 og den påfølgende mulighetsstudien Nye Tou, som inneholder både eget atelierhus og regionalt øvingsfellesskap for rytmisk musikk (se omtalen av hovedinnsatsområde 2 – Tou-visjonen).

2. Arbeide for å styrke kapitaltilgangen.

Greater Stavanger har nylig igangsatt utredning av et eget kulturnæringsfond i Stavanger-regionen. Utredningen forventes ferdig høsten 2011, og vil deretter framlegges for politisk behandling.

Stavanger kommunes såkalte næringsfond ble av formannskapet i 2009 gitt det mer beskrivende navnet "Støtte til næringsutvikling", og påplussset 1 million kroner per år, med kulturnæringene som "særlig målgruppe".

3. Tilrettelegge for at flere kunstnere og kulturvirksomheter søker nasjonale og internasjonale partnere og finansiering.

Det er gjennomført utredning av et eget regionalt informasjons- og kompetansesenter for kulturnæringene. Det har vist seg vanskelig å finne fram til en egnet organisering og tilstrekkelig finansiering av et slikt senter. Mange aktører innenfor kulturnæringene har problemer med å skaffe seg oversikt over det omfattende offentlige virkemiddelapparatet; det de minst av alt trenger er "enda et kontor å forholde seg til." Det blir på denne bakgrunn nå vurdert om en i første omgang skal utvikle en webportal for kulturnæringene, med informasjon om virkemiddelapparatet, søknadsfrister, tips om søknadsskriving osv.

Det er også gjennomført informasjonsmøte i Stavanger om EUs kulturprogram, og

oppfølgende kurs i Brussel for fem utvalgte kunstnere og kulturinstitusjoner. Dette har så langt ikke gitt tellende resultater. Søknadskravene er omfattende; mange finner det vanskelig å ta seg råd til søknadsarbeidet på toppen av det kunstneriske virket, som gjerne også kombineres med annet inntektsgivende arbeid.

Som vist i kulturnæringsplanen er Stavanger og Rogaland også underrepresentert når det gjelder søknader og tilsagn fra en rekke nasjonale støtteordninger innenfor kulturområdet. Tilsvarende ble nylig dokumentert av Stavanger Aftenblad.

4. Styrke kompetanseutviklingen og bidra til publikumsbyggingen.

Stavanger kommune har i en årrekke bidratt med støtte til Skape.no (veiledning om bedriftsetablering) og kompetanseutviklingsprogrammene FRAM Kultur og Rogaland Kultibator, begge skreddersydd for kunstnere og kulturnæringene.

I 2011 bidrar også kommunen til pilotprosjektet "Kunst som levebrød" i regi av Ipark. Målgruppen er billedkunstnere, og målet er å styrke den forretningsmessige kompetansen.

Kommunalstyret for kultur og idrett har også bidratt med midler til en egen publikumsundersøkelse for Rogaland Teater, Stavanger Symfoniorkester, Stavanger Konserthus og Tou Scene.

5. Styrke etablerte, og ta initiativ til etablering av nye, forum for kontakt og nettverksbygging mellom kultur- og næringslivsaktører.

Kulturbørsen – konferanse- og møtested for kultur- og næringslivsaktører – er gjennomført i to omganger.

Kultursjefen deltar i næringsforeningens ressursgruppe for kultur og næring.

Kultursjefen og næringssjefen deltar i det regionale Verdiskapingsforum, et nettverk for kulturnæringsaktører som koordineres av fylkeskommunen.

Kulturnæringene i Norge sysselsatte i 2009 ca. 120.000 personer i nær 34.000 foretak, tilsvarende 4,8 prosent av den samlede sysselsetting. I Rogaland var cirka 8100 personer sysselsatte i kulturnæringene, tilsvarende 3,6 prosent av den samlede sysselsettingen i fylket.

I 2005 stod kulturnæringene i Norge for omtrent 3,8 prosent av bruttonasjonalproduktet og skapte verdier for cirka 47 milliarder kroner brutto. Kulturnæringene i Rogaland omsatte i 2005 for rundt 4,7 milliarder kroner, noe som tilsvarer en omsetning på snaut 800.000 kroner i gjennomsnitt per sysselsatt. Det er grunn til å anta at disse tallene i dag er høyere all den tid sysselsettingsveksten har fortsatt også etter 2005.

Urban Sjøfront la sommeren 2011 fram en ny undersøkelse av "Kulturnæringer Stavanger Øst", som en oppfølging av undersøkelsen "Næringsutvikling – Stavanger Øst" fra 2006, der kulturnæringenes utvikling i området ble viet oppmerksomhet. Den nye undersøkelsen, som er delfinansiert av Stavanger kommune, er et pionerarbeid som graver videre der nasjonal statistikk slutter, og som vil gi et godt grunnlag for bedre forståelse av kulturnæringenes utbredelse, situasjon og utvikling på lokalt nivå.

Utfordringer 2011-2015

- **Etablere tilrettelagte arbeidsplasser** for kunstnere og andre kulturarbeidere, eksempelvis ved realisering av Nye Tou.
- **Bedre kapitaltilgangen**, eksempelvis ved etablering av et kulturnæringsfond, eventuelt egne investeringsfond for filmbransjen, musikkbransjen osv.
- **Styrke informasjons- og kompetanseutviklingsarbeidet**, slik at flere etablerer egen bedrift og klarer å leve av kunsten/kulturproduktene, herunder at flere faktisk benytter seg av de støtteordningene som fins for kunstnere og aktører innenfor kulturnæringene.

Nåværende regionale kulturnæringsplan strekker seg tidsmessig til midten av valgperioden 2011-2015. I forkant av planens utløp bør det foretas en oppsummering og evaluering. Allerede nå kan det imidlertid signaliseres at én problemstilling i så måte er om også neste plan bør være regional eller om en heller bør utarbeide en plan for utvikling av kulturnæringene i Stavanger, eventuelt for storbyområdet på Nord-Jæren. Eksisterende plan bærer nødvendigvis preg av å skulle ha "litt for alle" av de 15 høyst forskjellige kommunene planen omfatter. Dermed kan planen oppleves som for generell for utviklingen av de konkrete kulturnæringsvirksomhetene i Stavanger.

Det har også vist seg vanskelig å få til en *forpliktende* regional oppfølging av planen.

De fleste større bykommuner har egne kulturnæringsplaner. Eksempelvis har Bergen sin egen plan, som er tydeligere med hensyn til situasjonsbeskrivelse og spissere med hensyn til tiltak.

Hvordan neste plan skal legges opp, må således vurderes i lys av hensynene nevnt ovenfor på den ene side veid opp mot Stavanger kommunes kanalisering av næringsutviklingsarbeidet generelt gjennom det regionale selskapet Greater Stavanger.

3.10 Amatørkulturlivet og samarbeidet mellom frivillige og profesjonelle

Innbyggerne i Stavanger skal kunne ta del i et aktivt amatørkulturliv som utøvere i et tett samarbeid med profesjonelle kunstnere, og som engasjerte frivillige i festivaler og institusjoner.

Utviklingen 2007-2011

To sider preger frivillighets- og amatørkulturlivet: bred deltakelse og utfoldelse i kulturell og kunstnerisk virksomhet, og frivillighet som bærebjelke for det profesjonelle kulturlivet.

Stavanger har lenge hatt et rikt amatørkulturliv. Kanskje spesielt i kor – og korpsbevegelsen deltar mange med egen kreativ utfoldelse. Aktiviteter foregår over hele byen, på skoler, i bydelshus og kirker. Frivilligheten, som her knytter seg mest mot formidlingsaktiviteter, blomstrer også, og er et kjennemerke for både stavangersk og norsk festival- og foreningsliv.

- I Kommunedelplanen for kunst og kultur 2010-2017 vies amatørkulturlivet og de frivillige særlig oppmerksomhet. Kulturell utfoldelse gir livsglede og bidrar til å bygge kulturbyen Stavanger. De skisserte tiltakene i Kommunedelplanen er imidlertid i begrenset grad realisert. Kommunen har i forståelse med kulturlivet selv valgt å prioritere andre måter for nettverksbygging og kompetansedeling, som blant annet å bidra til festivalforum, kulturdialog og samlokaliseringer.
- Etableringen av Frifond-ordningen, Grasrotandelen til Norsk Tipping og Frivilligregisteret i Brønnøysund har vært sentrale og svært positive nasjonale nyvinninger for amatørkulturlivet de siste årene.
- Aktørene som er samlokalisert i Sandvigå 27 i Bjergsted, med Rogaland musikkråd og Norges Musikkorps Forbund Rogaland som de mest sentrale, representerer amatørmusikkfelt og gjør en viktig koordinerende innsats overfor disse. Korpsbevegelsen har lokalt fortsatt stor aktivitet, mens skolekorpsene preges av noe større frafall enn før. Å synge i kor er stadig populært, og det er oppsving i forhold til disse aktivitetene.
- Stavanger Kulturskole engasjerer med sine 3300 elevplasser mange unge, og har ventelister for deltakelse. Ny kulturskole bygges nå i Bjergsted kulturpark. Kulturskolens instrumentopplæring gir gode resultater i forhold til rekruttering til orkestre. Det er også stor aktivitet knyttet til områder som dans, bandøvinger, m.m. hvor mye av aktiviteten skjer i bydelene.
- I 2010 utvidet kommunalstyret for kultur og idrett ordningen med støtte til kor, korps og kulturorganisasjoner med 200.000 kroner årlig, til 933.000 kroner. Støtten fordeles matematisk i forhold til antall medlemmer og aktivitet. Skolekorps har for øvrig egen ordning med støtte til dirigent via Stavanger Kulturskole.
- De aller fleste festivaler og kulturarrangører bruker frivillige for å gjennomføre sine aktiviteter. Omfanget av dette i Stavanger er ikke kartlagt, men etablerte og nye kulturaktører mobiliserer stadig et betydelig antall frivillige. Stavanger2008 engasjerte mange av dem, de såkalte portåpnere. Alle portåpnere mottar årlig basisinformasjon om alle

festivalene og andre arrangementer, noe som har resultert i at tilfanget på frivillige har økt, og portåpnerne utgjør i dag en viktig ressurs blant byens kulturliv.

Utfordringer 2011-15

- I Kommunedelplanen er det varslet et det skal tas initiativ til en handlingsplan for det frivillige kulturlivet og amatørkulturlivet. Dette blir vurdert i kommende periode. En slik plan må eventuelt gjennomføres i samarbeid med oppvekst og levekår/ungdom og fritid.
- Den kommende kulturarenaplanen vil gi en oppdatert kartlegging av amatørkulturlivets rombehov. Å stille gode og rimelige øvingsrom til disposisjon er en viktig kommunal oppgave. Aktører i amatørkulturlivet har vist interesse for framtiden til Kuppelhallen i Bjergsted, med intensjon om økt aktivitet. En subsidieordning ved leie av salene i konserthuset vil kunne være viktig i så henseende. En slik ordning er utredet høsten 2011.
- Åpningen av det nye konserthuset i Bjergsted er også en gylden anledning for fritidsmusikklivet til å vise seg fram for hele byen. Samspillet i forbindelse med blant annet Bjergsted Live og Bjergsted jazzorkester har styrket samarbeidet og vist nye muligheter. Ny kulturskole vil gi bedre forhold for unge utøvere.
- Motivasjonen for deltakelse i frivillig formidlingsarbeid er i endring. Frivillige søker seg nå oftere til de ambisiøse, proffe og profilerte arrangementene. De frivillige vil synes, og de vil lære noe.
- For festivalene er de frivillige avgjørende ressurser, akkurat som venneforeningene er det for museene. Og som ambassadører blir frivillige og foreningsmedlemmer stadig viktigere, da de blant annet er spesielt troverdige formidlere i de nye og viktige sosiale mediene.
- Stadig høyere krav til arrangementsikkerhet og -service, med tilhørende kompetansekrav, er en stor utfordring for de frivillig organiserte arrangementene.

NB: Frivillighet innenfor idrett, helse og omsorg, humanitære og religiøse organisasjoner m.m. er ikke en del av denne kulturmeldingen.

3.11 Kultur i skolen

I skolen møter en morgendagens kunstnere og publikum. Stavanger kommune vil legge til rette for at interessen for kultur kan vekkes tidligst mulig.

Utviklingen 2007 – 2011

- Den kulturelle skolesekken er det viktigste eksisterende tiltaket på dette området. Her opplever barn og unge mange møter med ulike profesjonelle kunst- og kulturuttrykk som ledd i en omfattende satsing. Kulturavdelingen samarbeider med oppvekstavdelingen om driften av tilbudet gjennom deltakelse i styringsgruppen og arbeidsgruppen. Virksomheten er nærmere beskrevet i kapittel 8 – Kultur til alle.
- Årlige prosjektmidler gjennom handlings- og økonomiplanen for skoler med spesielle kulturtiltak vurderes etter vedtak i kommunalstyret for kultur og idrett 2011.
- Øvrige kulturtiltak i skolen, inkludert aktiviteter gjennom Kulturskolen, er underlagt avdeling for oppvekst og ivaretas der.

Utfordringer 2011-2015

- Utrede nærmere hvordan en kan ivareta støtte til kulturtiltak i skolen, og gå opp grensen mellom kulturavdelingens og oppvekstavdelingens ansvar her.
- Legge til rette for at skoler som ønsker det skal få veiledning i etablering av kulturprosjekter, herunder økonomiske støtteordninger.

4.1 Visuell kunst

Stavanger skal være en kunstnervennlig by der publikum får oppleve et bredt spekter av nyskapende visuell samtidskunst på høyt nivå, skapt av norske og internasjonale profesjonelle kunstnere.

Utviklingen 2007-2011

- Høyest prioritert har vært å etablere permanente kunstnerarbeidsplasser. Da bystyret i 2009 vedtok å kjøpe gamle Tou bryggeri, ble det tatt et langt skritt i retning målet om å løse en prekær mangel på atelierer for kunstnerne, og med det også gi nyutdannede kunstnere anledning til å etablere seg i byen. Dette utdypes nærmere i kapitlet om Tou-visjonen
- Forhandlinger mellom Stavanger kommune, MUST/Stavanger Kunstmuseum og Stavanger Kunstforening om framtidig eierskap og drift av Madlaveien 33, har pågått i store deler av planperioden. Kunstforeningen har tilbudt kommunen å kjøpe bygget for en symbolsk sum, mot at Stavanger kommune bekoster rehabil. Kunstforeningen utreder to driftskonsepter. Hvilket som blir valgt, er avhengig av hvorvidt Stavanger kommune aksepterer tilbudet og med det påtar seg den økonomiske forpliktelsen.
- Rogaland kunstsenter ønsker å bli på Nytorget. Kommunen har oppgradert lokalene til en noe bedre standard. Uavklarte byplanmessige forhold gjør senterets framtidige lokalisering usikker. Kommune og fylkeskommune er i dialog med RKS om dette.
- Kunstneren Roland Lengauer døde i 2006. I samarbeid med hans etterlatte ledet kulturavdelingen prosessen med å sikre kunstarven i tråd med intensjonen i Lengauers gavebrev. Kunsthistoriker Åse Ødegaard har registrert og katalogisert skulpturene. Stavanger Kunstmuseum har inngått avtale med Lengauers etterkommere om forvaltningen av kunsten.
- Stavanger kommune har i denne perioden bidratt økonomisk til videreutvikling av viktige regionale aktører som Biennalen Article, i/o/lab, Tou Scene og Grafisk Verksted.
- Stavanger kommune har opprettet et nytt kunstkuratorstipend som har fått en svært god mottakelse. Viktigheten av å støtte opp om og gjøre kuratorene mer synlige framheves. Kunstnerleiligheten vår i Berlin er etterspurt, og søknadsmengden stabil.
- Innkjøpsbeløpet til kunst i kommunens mange publikums- og kontorlokaler er økt vesentlig. Vi har utarbeidet nye retningslinjer for en mer bevisst og sammenhengende innkjøpspraksis. En stor andel av midlene brukes til anskaffelse av kunst fra lokale og regionale kunstnere.
- Lokale og regionale kunstnere inviteres jevnlig til å konkurrere om kunstoppdrag i forbindelse med kunstprosjekt når kommunale bygg oppføres og rehabiliteres. Utsmykkingsoppgaver og oppdrag som kunstkonsulenter er en viktig inntektskilde for mange billedkunstnerne.

Utfordringer 2011-2015

Fram mot og i 2008 økte Stavanger kommune kulturbevilgningene betydelig. Kunstnere, institusjoner og organisasjoner har høstet erfaring fra gjennomføringen av store prosjekter.

Selv om vi har satt i gang og gjennomført betydelige deler av handlingsplanen for visuell kunst, gjenstår viktige utfordringer. Blant oppgaver som det bør arbeides videre med for at kunstnere og publikum skal ønske å bo, arbeide og etablere seg her, nevnes

- Arbeidsplasser for kunstnere – atelierer og verksteder.

Dette er fremdeles den viktigste utfordringen i kommunens kunstnerpolitikk. Selv om arbeidet er kommet et langt skritt videre, er det fortsatt en prekær mangel på arbeidsplasser. En realisering av produksjonslokaler ved Nye Tou vil være det viktigste virkemiddelet for å løse denne situasjonen.

- Produksjonsvilkårene for øvrig

Både Grafisk Verksted og i/o/lab er verksteder med kompetanse som er viktig å videreutvikle. Begge er helt avhengige av offentlig støtte for å kunne befestе sin stilling, utvikle seg faglig og utvide tilbudet til brukerne. Det er en åpen og god dialog mellom kulturavdelingen og disse aktørene.

- Arenaer for visning – møte med publikum

I 2010 og 2011 har kommunen gitt støtte til to nye tiltak, nemlig R-Open og Tou Camp (se Kap. 2).

R-Open er et kunstnerinitiert prosjekt som omfatter hele fylket. En målsetning er å gjøre kunstneren og kunstnerens arbeid mer synlig og lettere tilgjengelig både for det eksisterende og et nytt og bredere publikum. R-Open var en suksess i 2010. Det gjentas i november 2011.

Offentlige uterom tas som aldri før i bruk av kunstnere. Et meget vellykket eksempel på dette i Stavanger, som har vakt både nasjonal og internasjonal interesse, er festivalen Nuart. Her vises gatekunst på et høyt internasjonalt nivå, og Nuart har hatt mye å si for aksepten av dette uttrykket. Leder og initiativtaker til Nuart, Martyn Reed, mottok for øvrig Stavanger kommunes kunstkuratorstipend på 50.000 kroner i 2010.

Det er en utfordring å få på plass prosjektmidler til kunst i uterom i og utenfor sentrum. Et hovedmål som ikke er nådd, er å få på plass en årlig avsetning av et visst beløp til kunst i byens uterom.

- Gjestekunstordningene.

Sammen med kunstmiljøet må vi planlegge en framtidig forvaltning av gjestekunstordningen. Utviklingspotensialet er stort, og vi kan få et spennende internasjonalt samarbeid mellom norske og utenlandske kunstmiljøer. Vi har mottatt interessante invitasjoner om utveksling fra andre europeiske kulturhovedsteder.

- Interne oppgaver på kunstfeltet som ikke er gjennomført.

Basen for kommunens kunstsamling trenger å konverteres og oppdateres. Vi har behov for en bedret utgave som gir mulighet til å hente ut enkeltdata og oversikter. Skulpturhåndboken må oppdateres. Utgaven fra 2000 er utsolgt, men etterspørres stadig. Vi ønsker å gjøre informasjon om verker fra kunstbasen og fra skulpturhåndboken tilgjengelig for publikum på internett.

For å møte den stadige utviklingen av kunstneriske uttrykk, praksiser og endrede arbeidsmetoder, er det viktig at Stavanger kommune er à jour med sitt regelverk. Høsten 2011 vedtas nye retningslinjer for fondsstyret for kunstnerisk utsmykking, herunder regelverket for utsmykninger i kommunale bygg og kunst i byens uterom.

4.2 Film

Stavanger-regionen skal bli en attraktiv og nyskapende region innen produksjon og formidling av film, både nasjonalt og internasjonalt.

Utviklingen 2007-2011

Ambisjonen ovenfor er visjonsformuleringen i Stavanger kommunes "Handlingsplan for film 2006-2009". Da planen ble evaluert i 2010, ble det foretatt en grundig oppsummering av status. Gjennomgangen nedenfor bygger på denne.

Stavanger kommunes satsing på utvikling, produksjon og formidling av film innen ulike sjangere kanaliseres i hovedsak gjennom Filmkraft Rogaland AS (medeier; utvikling og produksjon) og SF Kino Stavanger/Sandnes AS (medeier; formidling/visning).

- **Stort potensial, lite og sårbart miljø.** Filmbransjen skaper kunst, leverer underholdning og er en betydelig kulturnæring. Næringen utvikler og produserer kortfilm, langfilm og dokumentarfilm for kino- og DVD-markedet, dokumentarfilm og TV-serier for TV-markedet og reklame- og oppdragsfilm for bedriftsmarkedet og offentlige instanser. Filmnæringen på Vestlandet er i stor grad konsentrert til Stavanger og i særlig grad Bergen, hvor sistnevnte huser rundt halvparten av selskapene og står for rundt 80 prosent av produksjonen (2008). Næringen består av noen få mellomstore produksjonsselskap og en stor underskog av mindre aktører, frilansere og tjenesteleverandører. Tre av fire selskap har ingen eller bare én ansatt. Mange av de mindre selskapene har ikke nok aktivitet til å gi et levebrød alene. Dette samsvarer for øvrig med situasjonen for kulturnæringene generelt sett.¹

Selv om det lokale filmmiljøet har hatt en positiv utvikling, er det fremdeles en lang vei å gå før man kan snakke om en bærekraftig næring. Det er for få tunge produksjonsmiljøer, og det mangler kontinuitet og omfang. Infrastrukturen må videreutvikles og det finansielle fundamentet styrkes. Miljøet er sårbart og avhengig av fortsatt offentlig støtte.

Likevel, potensialet er der – ideene myldrer, det jobbes systematisk med manusutvikling, flere unge, lovende regissører er på gang og vil noe, regionen har så vel etablerte som unge, nye skuespillere på nasjonalt nivå, og det finnes produksjonsmiljøer som vokser så vel kunstnerisk som kommersielt. Piraya Film har utviklet og produsert en rekke filmer som har vunnet priser og heder på internasjonale filmfestivaler.

- **Filmkraft Rogaland AS** ble etablert i 2006 og har på kort tid rukket å bli et lokomotiv i det lokale filmmiljøet. I nevnte evaluering av handlingsplanen for film ble det slått fast at "utviklingen langt (har) overskredet de mest optimistiske forventningene." Selskapet tilbyr profesjonell veiledning til manusutvikling, tildeler støtte og investerer i filmproduksjoner. I 2010 var selskapet – i ulik grad og på ulike måter – involvert i 64 produksjoner innenfor langfilm/TV, dokumentar og kortfilm/musikkvideo, og omsetningen kom opp i 13,2 mill. kroner, som er om lag en tredobling av omsetningen første år.
- **Filmmanusstipend.** Stavanger kommunes stipend til manusutvikling for film ble etablert i 2007 som del av oppfølgingen av handlingsplanen. Stipendet er et supplement til Filmkrafts

¹ Jf. *Vestlandets filmnæring – mellom nasjonsbygging og regional utvikling*, Ideas2evidence, rapport nr. 5:2009, og *Kulturnæringene i Stavanger-regionen – strategi og handlingsplan 2010-2013*.

kursing og veiledning, jf. ovenfor, og gir mulighet for frikjøp av tid og konsentrert innsats over en periode. Det bidrar også til oppmerksomhet på lokale manusforfattere. Stipendvinnere så langt:

2007: Nick Hegreberg og Eigil Jansen: *Lauritz og sønn*

2008: Stian Kristiansen: *Kyss meg for faen i helvete*

2009: Vigdis Nielsen: *Limbo*

2010: Arild Østin Ommundsen: *Eventyr for damer*

2011: Arild Rein: *Et godt nytt år*

- **Kompetanseutvikling.** I tillegg til kursing og veiledning i regi av Filmkraft, bidrar også Stavanger kommune til profesjonaliseringen av filmbransjen lokalt ved finansiell støtte til bedriftsutviklingsprogrammene FRAM Kultur og Rogaland Kultibator, begge i regi av iPark.
- **SF Kino Stavanger** ble bygget om og pusset opp i år 2000, og er med sine snaut 1.100 seter fordelt på åtte saler landets fjerde største. I tillegg til de ordinære visningene, tilbyr kinoen også skoleforestillinger til barn og unge ved alle skolene i Stavanger, "seniorkino" og "babykino", festivalprogram (se nedenfor) og har startet med digital overføring av operaforestillinger. Besøket har de senere år vært på 420.000-470.000. SF Kino Stavanger var den første kinoen i Norden som åpnet egen luksussal, noe som har vært en suksess med et belegg på over 90 prosent. Høsten 2010 ble sal 3 omgjort til VIP-sal og også sal 6, 7 og 8 ble omfattende renovert. Alle åtte salene er nylig digitalisert. Kinoen utvides med tre nye saler (utbygging i 2012), noe som vil øke publikumskapasiteten til ca. 1.400 seter. Flere saler og større kapasitet vil gi kinoen mer fleksibilitet i programmeringen og bedre muligheter til å dekke etterspørselen ved store premierer og besøkstopper i helgene.
- **Sølvberget Cinematek** ble etablert i 2008, og drives av Sølvberget KF (Musikk- og filmbiblioteket) i samarbeid med SF Kino Stavanger. Sølvberget Cinematek er en del av "Tordagsfilmen", et nasjonalt samarbeid mellom digitale cinematek i sju norske byer og Norsk filminstitutt. Hver torsdag viser alle cinematekene den samme filmen. Disse viser Sølvberget Cinematek også om igjen den påfølgende uke på tirsdager som formiddagsvisning, et tilbud rettet spesielt mot pensjonister. Dette kan være en av de store klassikerne eller en mindre kjent film fra filmhistorien. Omtrent en gang i måneden presenteres også en nyere film som ingen har satt opp for ordinær kinovisning i Norge. Av og til kjøres det med en felles innledning, streamet til lerretet fra et av de andre cinematekene. Besøket på Sølvberget Cinematek har variert siden oppstarten i 2008 med godt besøk i startfasen, og noe mindre i 2009-2010 (i underkant av 500 hvert år). Et stort oppsving i første halvår av 2011 (i underkant av 600) har imidlertid medført at Sølvberget Cinematek er inne i sitt best besøkte år hittil.
- **Filmfestivaler.** *Publikumsfestivalen i Stavanger/Sandnes*, som er en del av Den Norske Filmfestivalen i Haugesund, arrangeres i august hvert år. Festivalen ble etablert som et prøveprosjekt i 2008 og videreført i en treårig samarbeidsavtale fra 2010 mellom Den Norske Filmfestivalen AS, SF Kino Stavanger/Sandnes AS og kommunene Stavanger og Sandnes. Programmet i Stavanger/Sandnes er hentet fra Filmfestivalens hovedprogram, samt sideprogrammene Cinemagi (tidligere Barnefilmfesten), 15+ (ungdomsfilmer), French Touch og Cinema Italia. Festivalen hadde i 2010 ca. 8.500 besøkende, opp tusen fra året før.

Kapittel Film er en egen filmfestival i litteratur- og yringsfrihetsfestivalen Kapittel, som arrangeres årlig i september. Festivalen presenterer et dokumentarfilmprogram med filmer

som belyser Kapittels festivaltema. Filmene vises på kinoen. Festivalen ble etablert som et pilotprosjekt i 2007, og er i dag en integrert del av Kapittelfestivalen.

Stavanger kortfilmfestival ble arrangert første gang i 2007, initiert av to unge filmskapere. Festivalen ble arrangert på SF Kino Stavanger i august/september, med støtte fra Stavanger kommune. I 2010 valgte initiativtakerne å inngå en samarbeidsavtale med KINOKINO Senter for kunst og film i Sandnes, og festivalen inngår nå i senterets program under navnet KORT på KINOKINO.

Barne- og ungdomsfilmfestivalen *Megafon* ble arrangert i fem år, men avviklet i 2007. Satsingen på barne- og ungdomsfilmer er videreført i Publikumsfestivalen, jf. ovenfor.

- **Stavanger filmklubb** har drevet med filmformidling i over tretti år. Klubben, som er medlem i Norsk filmklubbforbund, viser film i storsalen i Studentersamfunnet Folken søndager i høst- og våsemesteret.
- **Nasjonale og internasjonale priser og utmerkelser i perioden.** *Mannen som elsket Yngve*, regissert av Stian Kristiansen, fikk i 2008 Amandaprisen som årets beste film. Filmen er basert på Tore Renbergs roman med samme navn. Renberg skrev selv filmmanuset. Videre har Piraya Film vunnet Gullstolen under Kortfilmfestivalen i Grimstad i 2010 med dokumentaren *Russian Lesson*, fikk prisen for beste dokumentar under Den internasjonale filmfestivalen i Os i 2010 med *Marionettens oppdagelser* og utmerkelsen "In the spirit of freedom award" for *Yodok Stories* under Jerusalem Film Festival i 2009.

Utfordringer 2011-2015

- **Filmkraft Rogaland og produksjonsmiljøet** – styrke og videreutvikle Filmkraft så vel som det lokale produksjonsmiljøet for øvrig, bl.a. ved å bedre kapitaltilgangen. Det vises i denne sammenheng til den pågående utredning av et kulturnæringsfond, eventuelt egne investeringsfond for filmbransjen og musikkbransjen, som del av oppfølgingen av den regionale kulturnæringsplanen, "Kulturnæringsplanen i Stavanger-regionen – strategi- og handlingsplan 2010-2013".
- **Kino, cinematek og filmfestivaler** – bygge ut og styrke så vel det ordinære kinotilbudet som supplerende filmtilbud og visningsarenaer; cinemateket og filmfestivalene m.m.

4.3 Rock/rytmisk musikk

Stavanger har både høy aktivitet og et høyt nivå innenfor det rytmiske området. Flere større nasjonale musikk-suksesser har sitt utspring her. Like fullt er driftsbetingelsene krevende for mange av de svært nødvendige støttefunksjonene i næringskjede. Visjonen er en helhetlig velfungerende næringskjede i regionen.

Utviklingen 2007 – 2011

Handlingsplan for rock/rytmisk musikk 2006-2009 ble vedtatt i Stavanger formannskap 16.6.05, og evaluert og rullert for perioden 2010 – 2013 i Kommunalstyret for kultur og idrett 16.6.10.

- Målene ble i stor grad nådd i den første perioden, med opprettelsen av interesse- og kompetanseorganisasjonen STAR- Stavanger Rock som det mest sentrale nye grepet. Ved rulleringen i 2010 ble begrepsbruken presisert til å gjelde hele det rytmiske feltet (også inkludert blant annet jazz og folkemusikk). I nær dialog med et bredt miljø ble fem hovedstrategier for tiltak valgt:
 - Næring; differensiering og koordinering av virkemidler og kapital
 - Publikum i sentrum med konserter som en sosial arena
 - Infrastruktur: skape gode og varige arenaer for øving, produksjon og formidling
 - Kompetansebygging og profesjonalisering av utøvere og arrangører
 - Dokumentasjon, formidling og aktualisering av regionens rytmiske musikkliv
- Det gjennomføres årlig tildelinger til rytmisk musikk. Tilskuddene går hovedsaklig til innspillingsstøtte til musikkutgivelser med lokale artister. Mange av disse bruker lokale studioer, plateselskap og distribusjon. Dermed stimuleres den lokale musikkbransjen og en bygger opp under næringskjeden. I 2011 er rammen for tilskudd til rytmisk musikk 388 000 kroner. I tillegg er det satt av 120 000 kroner til konserttilskudd. Flere rytmiske aktører har også nådd opp med tildelinger fra Kulturbyfondet.
- Gjennom kulturavdelingens ordning med tilskudd til kulturaktører, mottar flere aktører midler til helårlig konsertvirksomhet. Med dette effektiviseres tilskuddsbehandlingen. Rytmiske aktører som har fått slike tilskudd de siste årene er blant andre Stavanger Jazzforum, Stavanger Blues Club, Folken og Checkpoint.
- Kultursjefen og næringssjefen har sammen bidratt med 150 000 kroner både i 2010 og 2011 til etableringstilskudd som forvaltes ut i musikkmiljøet av STAR. Midlene dobles med bidrag fra lokalt næringsliv.
- Musikkbransjen gjennomgår store teknologiske endringer med betydelig grad av usikkerhet for framtiden. Dette endrer også pengestrømmer, hvor blant annet inntekter fra konsertvirksomheten har fått større betydning. Samtidig kan den nye teknologien gi større muligheter for formidling av musikk gjennom digitale løsninger som MySpace, iTunes eller streamingtjenester som Spotify og Wimp.
- Stavanger fikk i 2010 en opptur da lokale band som Kvelertak, Purified in Blood og Tôg ble gjenstand for nasjonal/internasjonal oppmerksomhet. Sammen med etableringen av festivalen Rått og Råde har dette fungerte som en vitamininnsprøytning i rockmiljøet. Den talentfulle jazzvokalistene Eva Bjerga Haugen var årets Stavanger-kunstner i 2010.

- Det er aktiv formidlingsaktivitet på klubbscenene ved Folken, Tou, Checkpoint, Cementen og Martinique. Mange av byens festivaler har sjangertilhørighet innenfor det rytmiske området (f.eks. Numusic, Xplosif hiphop, Maijazz, Musikkfest Stavanger, Trubadurweekend, Ugå, Tradjazzweekend, Rått og Råde, Rogafest, This Is Gospel). Stavanger Jazzforum, Stavanger Blues Club og Stajazz (tidligere Sting Jazzklubb) har avtaler med private utesteder om konserter. Stavanger Jazzforum har gjennom lengre tid ytret ønske om en jazzscene, som gjerne også kan brukes til flere formål.
- Høsten 2010 ble det bevilget 150 000 kroner til videre arbeid for et regionalt dokumentasjonssenter for pop og rock tilknyttet Musikk- og filmbiblioteket på Sølvberget. Det er et ønske at det herfra etableres et samarbeid om utvikling og kompetanse med Rockheim, nasjonalt senter.
- Kommunalstyret for kultur og idrett behandlet i mai 2011 støtte til å utrede en reorganisering av både STAR og deler av oppgavene i selskapet Great Moments, for å sondere premisser for et eventuelt "Musikkraft AS". Rogaland fylkeskommune har fram til 2011 i svært begrenset grad bidratt med støtte til aktiviteter på det rytmiske området. De har nå imidlertid bevilget RUP-støtte til både STAR og Musikkraft-utredningen.

Utfordringer 2011-2015

- Det er en utfordring å sikre talentutviklingen i regionen, og en mest mulig kompetent næringskjede lokalt i forhold til å forvalte de muligheter som skapes. Foruten jazzlinjen på UIS er tilbudet om utdanninger innenfor rytmisk musikk for lite og for svakt.
- Det er per i dag spesielle utfordringer knyttet til manglende øvingslokaler i Stavanger. 500 000 kroner er bevilget til fire nye temporære øvingslokaler på Tou Scene. Det er foreløpig uklart når planlagte permanente øvingslokaler på Tou kan etableres.
- Fremdeles søker for få aktører fra Stavanger statlige tilskudd til sine kunstneriske prosjekter, eksempelvis fra Norsk kulturråd, Fond for lyd og bilde eller Fond for utøvende kunstnere. I fordeling av midler til rytmisk musikk vektlegges søkere som har et godt kunstnerisk prosjekt og som har søkt en eller flere av de nevnte ordningene. Dette er gjort kjent for alle søkerne.
- Stavanger kommune følger utviklingen rundt et eventuelt "Musikkraft AS". Spesielt er det interessant om man klarer å få flere parter med i et større spleiselag for aktivitetsmidler til aktørene, og om det er mulig å få mer effekt ut av et bedre koordinert musikkfelt.
- Mellomstor scene skal også avklares i forbindelse med kulturarenaplanen og blant annet ses i sammenheng med en videre utbygging av Nye Tou.

4.4 Festivaler

Mange og store festivaler er kjennetegn på levende kulturbyer, og slik er det også i Stavanger. De siste årene har festivalfloraen vokst betydelig, og private, idealistiske og offentlige interesser har funnet hverandre og publikum på en fin måte. Forvandlingen sommerbyen Stavanger har gjennomgått takket være festivaler som Gladmat, The Tall Ships Races og World Tour Sandvolley, er viktig for byens identitet. Her skapes møteplasser som binder befolkningen sammen på en positiv måte.

Utviklingen 2007 – 2011

De fleste av byens festivaler presenterer kunst og kultur av høy kvalitet og klarer å nå bredt ut. Mange av dem er å betrakte som institusjoner, etter drift i både ett og to tiår.

- Stavangers festivalpolitikk er først og fremst beskrevet i tiltaksdelen i "Evaluering av handlingsplan for festival-, arena- og arrangementsutvikling i Stavanger kommune 2006-2009". Det er laget en ny tiltaksdel for årene 2010-2012. Vi legger til grunn en åpen fortolkning av begrepet "festival", og er opptatt av innholdet i arrangementene når vi vurderer dem.
- Den gjeldende tiltaksplanen har fem hovedtemaer:
 - Sørge for stabile driftsvilkår for Stavangers festivaler
 - Avklare hvordan kommunen skal forholde seg til nye festivaler
 - Øke festivalenes kompetanse slik at de stadig utvikler og fornyer seg
 - Maksimere festivalenes bidrag til kunstnerisk utvikling i regionen
 - Utvikle tilbud som utfordrer, engasjerer og motiverer publikum
- Den årlige behandlingen av tilskudd til festivaler skjer normalt i desembermøtet i kommunalstyret hvert år. Tilskuddene til festivaler har vært på (tall i 1000 kroner):

2009:	4.690	2010:	5.250	2011:	4.365
-------	-------	-------	-------	-------	-------

Midler til større arrangementer som Gladmat, World Tour Sandvolley og Tall Ships Races ligger utenfor tallmaterialet, da disse får sine bevilgninger direkte fra formannskapet. Kapittel får sine midler fra Sølvsberget IKS. 2008 var et spesielt år og er ikke tatt med i statistikken.

For 2011 ble det tildelt midler til 27 av de 31 festivalene som søkte. Gjennomsnittlig tildeling var på drøyt 140.000 kroner etter budsjettkuttet som ble gjort i 2011. I dag kan vi oppleve at arrangementer på to-tre timer kaller seg for festival, mens Norsk kulturråd legger til grunn at en festival minimum skal strekke seg over tre dager. Det er alltid en ekstra økonomisk utfordring når flere større ikke-årlige tiltak slår inn samtidig, jfr. forskjellige spel og Pasjon (hvert fjerde år).

- Festivaler som Maijazz, Kapittel, Numusic og Kammermusikkfestivalen var fram til 2010 definert som fanefestivaler, og fikk tilført ekstra kommunal utviklingsstøtte.
- Stavanger kommune er opptatt av at festivalarrangørene skal få styrket sin kompetanse innen sikkerhet, markedsføring, programmering, økonomistyring, etc. Det er gjennomført

flere kurs og seminarer. Arrangørene blir i søknadene bedt særskilt om å redegjøre for egen planlagt kompetansebygging.

- Det er god dialog internt i kommunen. Vei og park gir blant annet arealtillatelse for utendørsarrangementer. Her blir risiko- og sårbarhetsanalyser innhentet, gjennomgått og distribuert til alle myndighetsorganer.
- I søknadsregimet for festivalene som ble oppdatert høsten 2010, legges det også særskilt vekt på krav om kunstnerisk utvikling/nyskapning, formidling og utnyttelse av lokal identitet og publikumsbygging.
- En mulig rockefestival i Stavanger ble utredet i 2009. Året etter ble Rått og Råde etablert, med svært godt program og forbilledlig gjennomføring. Konseptet var like mye på tvers av – som i tråd med – konklusjoner i kommunalstyrets bestilte rockefestival-utredning. Det ble langt fra en forsiktig start med særskilt vekt på lokal forankring, men en profesjonelt gjennomført produksjon med høy økonomisk risiko.
- Internasjonalt får Nuart mest oppmerksomhet av kulturfestivalene. Nuart viser fram byen som en flott og velegnet arena for gatekunst.

Utfordringer 2011 - 2015

- Stavanger kommune bør vurdere mulighetene til å kunne gi flerårige tilskudd. Både staten og fylkeskommunen har funnet løsninger for å håndtere dette.
- Det er per i dag ingen nasjonale knutepunktfestivaler i Stavanger. Kulturdepartementet holder på med en gjennomgang av denne ordningen.
- Det er en gryende debatt om festivaler som helårsarrangører. Spørsmålet er om festivalenes kompetanse og organisasjon kan utnyttes bedre til også å stå bak arrangementer resten av året, slik Stavanger Jazzforum kan være et forbilledlig eksempel på.
- Numusic/Nuart har initiert et utvidet festivalsamarbeid i september/oktober, med blant annet Article, Composer in Residence, Nordic Music Week og Kapittel. Samarbeidet har et ekstra potensial og skal i 2011 konsolideres. I 2012 må det koordineres med åpningen i Nytt konserthus i Bjergsted. Kanskje kan alt dette smelte sammen til en internasjonalt profilert kunstevent i 2013?
- Et unikt og foreløpig uforløst potensial finnes også hos det som har vært Nordsteam og Veteranbåtfestivalen tidligere, og nå skal kalles Fjordsteam. Arrangementet har mulighet til å koble all kystkulturell samferdselshistorie sammen i Vågen. Med båter, biler, opptredener, folk, marked, og servering kan det bli en identitetssterk opplevelse. Arrangementet avholdes i 2012, og vender tilbake hvert tredje år i en rullering med Bergen og Florø.

4.5 Scenekunst

I Stavanger skal publikum kunne oppleve et nyskapende og bredt spekter av scenekunstuttrykk, med høyt kunstnerisk kvalitet, utført av profesjonelle kunstnere.

Utvikling 2007- 2011

Stavanger kommune vedtok en handlingsplan for scenekunst første gang i 2003. Denne ble redigert og lagt fram som Handlingsplan for scenekunst 2007 – 2010 og har vært retningsgivende for arbeidet med scenekunst i perioden.

Stavanger kommune vil legge til rette for at scenekunstnere får bedre produksjonsvilkår, og at det frie scenekunstheltet inntar en mer sentral plass i formidlingen.

Gode rammevilkår for den profesjonelle scenekunsten, med støtteordninger, nye samarbeidsformer, publikumsbygging og tilrettelegging av produksjons- og visningslokaler, skal gjøre Stavanger attraktiv å etablere seg i.

Rogaland Teater:

- Rogaland Teater og Barne- og ungdomsteatret (BUT) har en sentral posisjon i byens kulturliv. Rogaland Teater har i 3 av de siste 4 årene hatt den største publikumsoppslutningen i teaterets historie. Teaterets ansatte er også aktive i byenes øvrige kulturliv, både som utøvende skuespillere innenfor revy, privatteater, film og andre medier, og som instruktører og fagpersoner. Også Barne- og ungdomsteatret rekrutterer deltakere til det meste av sceniske aktiviteter og ikke minst til det lokale filmmiljøet. Barne- og ungdomsteateret har i perioden fått ny fast scene i Teaterhallen (gamle turnhallen). BUT har i perioden mottatt økte statlige tilskudd med sikte på en gradvis oppbygging til å bli et nasjonalt kompetansesenter for Barne- og ungdomsteater.
- Rogaland Teater har i løpet av de senere år mottatt flere *Hedda-priser*:

I 2008 fikk Elsa Nordvang Æresprisen for sitt arbeid gjennom 30 år som leder for barneteateret.

I 2007 fikk Kjersti Sandal prisen for beste kvinnelige hovedrolle i forestillingen *Karl og Anna* av Leonhard Frank. I tillegg ble Bertold Brechts *Mann = Mann* kåret til Årets teaterprosjekt

I 2010 ble *Vi som er hundre* av Jonas Hassen Khemiri kåret til Årets forestilling

Amatørteater:

- Det er ikke sterke tradisjoner med amatørteaterlag utenom skoleteatrene. De fleste videregående skolene setter årlig opp forestillinger. Iduns Julekomedie feirer 125-årsjubileum i 2011! En stor del av profesjonelle skuespillere som kommer fra Stavanger har sin bakgrunn i Barneteatret og/eller skoleteater. Skoleteatrene mottar

begrenset støtte fra Stavanger kommune. Det er i 2011 gitt støtte til utgivelse av jubileumsbok for Iduns Julekomedie.

Frie teatergrupper:

- Frie teatergrupper har de senere årene eksistert i perioder. Sammensetningen av gruppene har vært mer eller mindre tilfeldig, og aktiviteten har ikke vært stabil over tid. Frie grupper er en krevende form både praktisk og økonomisk og mest aktuelt for unge skuespillere i en startfase. Tou scene formidler flere forestillinger av gjestende teatergrupper. Flere av disse har mottatt tilskudd, noen til produksjon andre til visning.
- I løpet av det siste året har Folketeateret satt opp to egenproduserte og nyskrevne forestillinger. Dette er skuespillere og aktører med bakgrunn i barne- og ungdomsteatret og skoleteater, med skuespiller- og teaterambisjoner. De har knyttet til seg profesjonelle instruktører og fått positive tilbakemeldinger på sine forestillinger. Folketeateret deltok på teaterfestivalen i Edinburgh i 2011.

Revy:

- Det er et stabilt og sterkt miljø når det gjelder revy og "stand up", både av profesjonelle og amatører. Flere lokale artister tilhører den absolutte nasjonale elite. Standup-miljøet er knyttet til barer og restauranter (Cementen og Martinique). Store produksjoner spilles for det meste i Stavangeren, mens Gaffel og Karaffel ivaretar forestillinger i mindre formater. Miljøet har uttrykt behov for en mellomstor scene.

Opera:

- For å imøtekomme interessen for, og gjøre noe med mangelen på tilbud om profesjonell opera i regionen, ble det i 2001 inngått en intensjonsavtale mellom Den Norske Opera og regionen om samarbeid. DNO har brakt med seg solister, dirigent, kulisser, kostymer m. m. fra deres produksjoner, og samarbeidet med SSO og lokale amatøroperakor om oppsetninger.
- I 2012 innvies det nye Stavanger konserthus med en flerbrukssal som imøtekommer de fleste krav til moderne scenisk framføring. I tillegg har Sandnes kulturhus og Festiviteten i Haugesund mulighet for å presentere musikkdramatiske verk.

Dans:

Dansemiljøet i regionen er i sterk vekst:

- Dette er et resultat av satsingen på dans i kulturskolen, på to store videregående skoler for musikk, dans og drama i Sandnes og Stavanger, og på UIS avdeling for kunsthøgskolen som har dans som et av sine hovedsatsningsområder.

- To faste produsentenheter/ensembler, dybwikdans og Molitrix scenekunst, har de siste årene mottatt driftsstøtte fra Stavanger kommune. I tillegg er det gitt produksjonsstøtte til flere forestillinger.
- Dansemiljøet etablerte høsten 2010 en egen organisasjon: DansiS (Dans i Stavanger). DansiS er et treårig prosjekt for og av profesjonelle dansekunstnerne i Rogaland. DansiS skal være et ressurs- og kompetansesenter, og har som formål å jobbe for permanente øvingslokaler, residenser for dansekunstnere, og visning av både ferdige forestillinger og "work in progress". DansiS har fått støtte fra Norsk kulturråd og Kulturbyfondet til utvikling av dette arbeidet. Stavanger kommune har gitt støtte til profesjonell dansetrening (Proda) årlig siden oppstarten i 2001. Midlertidige prøvelokaler for dans er etablert i Hermetikkfagskolen sine tidligere lokaler. Lokale kompanier og produsenter inviteres også stadig oftere til å gjeste sentrale scener i Oslo (Dansens Hus og Black Box Teater).

Utfordringer 2011- 2015:

- Bidra til videre utvikling av de profesjonelle scenekunstmiljøene.
- Bidra til at Rogaland teater får bedre lokaler. Rogaland teater har lansert et visjonsdokument med en strategiplan for bygging av ny teaterbygning fram mot byjubileet i 2025.
- Bidra til realisering av Bjergstedvisjonen.
- Legge til rette for at lokale produksjonsmiljøer og aktører får innpass i det nye konserthuset.
- Bidra til etablering av regionopera som bygger på de kvalitetsnormene som gjelder hos profesjonelle teatre i regionen og i Stavanger symfoniorkester, og etablere langsiktige avtaler med disse institusjonene.
- Bidra til å styrke dansemiljøet gjennom regionalt samarbeid med Rogaland fylkeskommune og Sandnes kommune for å få på plass en årlig driftsstøtte til DansiS, permanente prøvelokaler og daglig dansetrening
- Finne en løsning for mellomstor scene. Mellomstor scene er lagt inn i mulighetsstudie for Nye Tou, men dette skal vurderes opp mot alternative plasseringer.

5 Statistikk og sammenlignende analyser

Tilskudd 2007-2011 (tall i tusen kroner)

Tilskudd	2007	2008	2009	2010
Med alle, inkludert institusjoner				
Antall tilskudd utbetalt	431	433	400	451
Totalt utbetalt kr	62 888	65 771	67 801	77 442
Gj.snitt pr tilskudd	146	152	170	172

Tilskudd	2007	2008	2009	2010
Uten tilskudd til institusjoner				
Antall tilskudd utbetalt	368	359	314	370
Totalt utbetalt kr	11 661	12 489	13 062	17 184
Gj.snitt pr tilskudd	32	35	42	46

2007	Totalt	Antall utbet	Gj. Snitt
Tilskudd eldre	100	44	2
Tilskudd film	468	12	39
Tilskudd internasjon. Kulturarbeid	413	38	11
Tilskudd til kulturarv	153	5	31
Tilskudd litteratur	476	25	19
Tilskudd musikk	5 431	101	54
Tilskudd frivillige kulturorganisasjoner, kor og korps	812	75	11
Tilskudd scenekunst	2 202	38	58
Tilskudd tverrkunstnerisk	571	10	57
Tilskudd visuell kunst	1 035	21	49
totalt	11 661	369	32

2008	Totalt	Antall utbet	Gj. Snitt
Tilskudd eldre	167	61	3
Tilskudd film	425	4	106
Tilskudd internasjon. Kulturarbeid	469	35	13
Tilskudd til kulturarv	558	6	93
Tilskudd litteratur	491	17	29
Tilskudd musikk	6 598	98	67
Tilskudd frivillige kulturorganisasjoner, kor og korps	778	83	9
Tilskudd scenekunst	1 674	34	49
Tilskudd tverrkunstnerisk	552	7	79
Tilskudd visuell kunst	778	14	56
totalt	12 489	359	35

2009	Totalt	Antall utbet	Gj. Snitt
Tilskudd eldre	128	50	3
Tilskudd film	1 100	6	183
Tilskudd internasj. Kulturarbeid	755	33	23
Tilskudd til kulturarv	180	4	45
Tilskudd litteratur	434	14	30 964
Tilskudd musikk	6 569 632	92	71
Tilskudd frivillige kulturorganisasjoner, kor og korps	721	73	10
Tilskudd scenekunst	1 188	16	74
Tilskudd tverrkunstnerisk	666	9	74
Tilskudd visuell kunst	1 321	17	78
Totalt	13 062	314	42

2010	Totalt	Antall utbet	Gj.snitt
Tilskudd eldre	100	40	3
Tilskudd film	1 584	14	113
Tilskudd internasj. Kulturarbeid	715	41	17
Tilskudd til kulturarv	520	5	104
Tilskudd litteratur	1 195	21	57
Tilskudd musikk	7 768	106	73
Tilskudd frivillige kulturorganisasjoner, kor og korps	1 057	76	14
Tilskudd scenekunst	2 466	32	77
Tilskudd tverrkunstnerisk	385	7	55
Tilskudd visuell kunst	1 391	29	48
Totalt	17 179	371	46